

De Koerier

van

[2012] nr. 52

Brabants Heem

museum 't Schoor Udenhout

Brabants Heem van vrijwilligers, voor vrijwilligers

Beste lezer,

Het is voor de redacteur altijd een vraag voor hoeveel lezers hij werkt. In theorie zijn dat er 23000, maar met 10% daarvan zou hij al heel gelukkig zijn. Waarom 10%? De ervaring leert dat bij heemkundekringen dat gemiddeld het aantal betrokken en actieve leden is. Maar in mijn achterhoofd waart een donkerbruin vermoeden rond dat we die dik 2000 lezers ook bij lange na niet halen. Van elke Koerier gaan twee exemplaren per kring naar twee (liefst) verschillende adressen: een voor de bestuurstafel en een voor de heemkamer. Zelfs bij een vakantie of bij een fout van Tante Pos komt er altijd een-tje tijdig aan. Maar hoeveel leden komen er regelmatig op de heemkamer? Of als u geen heemhuis heeft: hoeveel leden bezoeken de Openbare Bibliotheek? Sterker nog. Er zijn bestuursleden die De Koerier nooit lezen. Hoe anders te verklaren dat zelfs bestuursleden geen kennis hebben van cursussen voor hun leden of geen weet wanneer de Heemdagen zijn?

Zonder met een schuldvraag te komen, is de oplossing eenvoudig. Link de website van uw heemkundekring aan de website van Brabants Heem. Als uw kring een website heeft, is die ook omgekeerd gelinkt aan die van Brabants Heem. Op onze website staan dezelfde aankondigingen maar ook de laatste nummers van De Koerier in al hun volledigheid. Makkelijk toch?

Maar dan moet u als bestuur die link over en weer natuurlijk wel bekend maken in uw mededelingen. Zullen we dat maar meteen doen? Misschien gaat de website van Brabants Heem dan van 12000 bezoekers (in 2011) met 86.000 keer kijken naar het tienvoudige.

Jan Franken

RAAD VAN AANGESLOTENEN

Donderdag 26 april 2012 komt de Raad van Aangeslotenen weer bijeen in Oirschot (19.30 uur). Na het huishoudelijk gedeelte en de pauze spreekt van 20.45 – 21.45 prof. dr. Joks Janssen, hoogleraar ruimtelijke planning en cultuurhistorie in Wageningen, en verbonden aan het Bureau Cultuur van de provincie Noord-Brabant, aan de hand van een powerpointpresentatie over: **Brabants landschap als erfgoed** (tussen museum en machine).

We zijn erg blij dat deze bijzonder goede spreker ons in het jaar van het landschap als erfgoed wil inspireren met een sterk inhoudelijk verhaal.

Oorspronkelijke natuur is erg schaars in ons land. Ook Brabant bestaat helemaal uit cultuurlandschap: landschap dat door de mens grondig is aangepast aan zijn eigen behoeften. In het huidige landschap zijn sporen bewaard gebleven van de eigentijdse aanpak van bijna elke periode. Het is voor heemkundigen belangrijk om als goede waarnemers die cultuurhistorische elementen te herkennen. We leren vanavond het landschap beter lezen.

BRABANTS HEEM DEELT UIT

De tijdschriftenverzamelingen van Brabants Heem die niet van belang zijn voor de Brabant Collectie stonden opgeslagen in het BHIC (de Citadel in Den Bosch). Daar moeten ze plaats maken en daarom zij die 20 m aan dozen tijdelijk overgebracht naar het Erfgoeddepot in Riel.

Het gaat om historisch en heemkundig interessante tijdschriften voornamelijk uit andere provincies, uit Duitsland en uit België. Ook staan in Riel intussen nog wat boeken die Brabants Heem ooit uitgegeven heeft of dubbel bezit (ca. 30 over 10 titels).

Die boeken en tijdschriften kan een heemkundekring gratis af komen halen op zaterdag 12 mei a.s.

in Riel, op het Erfgoeddepot, Dorpsstraat 56 5133 AH (rijdend in Riel vanuit Tilburg op de T-kruising rechtsaf en dan 100 m)

Voor het gebouw is voldoende gratis parkeerruimte.

En wel voor de middag van 10 – 12 uur.

U kunt binnenlopen en nadat u zich gemeld heeft, zelf uitkiezen wat van de gading van uw heembibliotheek kan zijn. Wel bij het weggaan even melden wat u mee genomen heeft.

De 'Tiendschuur' uit Tilburg is die ochtend ook aanwezig en kan u informeren over hoe voorwerpen, vondsten en boeken goed te bewaren. De Tiendschuur is specialist in het inbinden van (oude) boeken.

Er zijn wat vrijwilligers aanwezig en het Erfgoeddepot trakteert u op koffie of thee.

Tevens kunt u de collecties van het erfgoeddepot en zijn uitstallingen die voormiddag gratis bekijken. Ook na 12 uur blijft het Erfgoeddepot open, maar dan voor (betalend) publiek.

NIEUW LICHT OP OUDE VONDSTEN

Studiedag gehouden zondag 25 maart in café-zaal 't Vrijthof te Oirschot. Georganiseerd door de Archeologische Sectie van het NBG i.s.m. Brabants Heem.

Even na 10.00 uur opent Peter van Nistelrooij, voorzitter van de Archeologische Sectie de dag. Hij geeft een inleiding over het Noordbrabants Genootschap dat deze maand 175 jaar bestaat. Ter gelegenheid daarvan laat de Sectie het oudste archeologische overzichtswerk over Noord-Brabant, *Noordbrabants Oudheden* van C.R. Hermans, als facsimile heruitgeven, aangevuld met delen van diens *Mengelwerken* en voorzien van een inleiding over leven en werk van Hermans. Dit past ook goed bij het thema van de dag, het programma Odyssee, in het kader waarvan oude opgravingen alsnog worden gepubliceerd. Hij wijst ook op de vele activiteiten van de Sectie, studie- en contactdagen en de publicaties, zoals *Onder Heide en Akkers* (2009). De initiatiefnemer, Richard Jansen, geeft een toelichting over de betekenis van Hermans, zijn onderzoek en publicaties en biedt het eerste exemplaar aan, aan dr. Martin Meffert, provinciaal archeoloog.

In het lezingenprogramma is het woord dan aan Stijn van As (Archol Leiden) met het onderwerp *Wandelaar sta stil. De betekenis van plattelandsbegraafplaatsen in de Romeinse tijd*. Hij bespreekt het grafveld van Oss-Ussen waar in 1974 de opgravingen begonnen. Er was veel zoekwerk nodig in het depot en omzetting van gegevens in moderne vorm. Er is toen een enorm gebied opgegraven onder grote tijdsdruk, het ging om honderden graven. Het betreft de late ijzertijd t/m de tweede eeuw n.Chr. Hij bespreekt allerlei bijzonderheden, het aardewerk, de monumenten aan de noordrand, de centrale ligging t.o.v. de nederzetting, greppelsystemen, verloop van paden en clusters van graven. Omdat Adrie Tol verhinderd is, wijdt Van As ook een paar woorden aan het

grafveld van Mierlo-Hout, veel kleiner dan dat van Oss-Ussen en nogal verschillend. Hij geeft ook aandacht aan mogelijke profane versus sacrale verklaringen van diverse kenmerken van de grafvelden. Een publicatie wordt komende zomer verwacht.

Prof. dr. Frans Theuws (RUL) volgt met: *De doden spreken. Vroegmiddeleeuwse graven en grafvelden naast elkaar*. Voor de Merovingische tijd was het platteland grotendeels ontvolkt, de duistere eeuwen. Halverwege de zesde eeuw is er een zekere herkolonisatie. In Noord-Brabant is al vrij veel onderzoek gedaan naar deze tijden, dat nu door het Odyssee programma kan worden uitgewerkt. Theuws behandelt vooral het grafveld van Bergeijk, opgegraven in 1957-'59. Allerlei bijzonderheden komen aan de orde, een klomp roest bleek een deel van een vrouwengordel te bevatten, van een type dat alleen voorkomt in Zuid-Nederland en Noord-België, onderin graven was eerst stro gelegd, graven waren later opnieuw geopend om moeilijk te duiden redenen maar niet als grafroof. Er zijn glazen bekers gevonden, een gouden broche, kralensnoeren en heel veel aardewerk, o.a. knikpotten. Bij Geldrop is een rijk graf gevonden met een Zuid-Duitse gordel. Moeilijk te verklaren. Migratie? Handel? Er bestond toen een zeer internationale materiële cultuur. Uit vondsten bij Dommelen blijkt dat dit gebied ver in het noordwesten van het verspreidingsgebied lag. Theuws laat veel duidelijke verspreidingskaarten zien. Hij bespreekt ook een paar grafvelden buiten Brabant: Posterholt en Maastricht.

Na de middagpauze is het woord aan Eric Jacobs (ADC – Archeoprojecten) met: *Zorg voor de Beijerd. De veranderende functies van een laatmiddeleeuws gasthuis (Breda)*. Het terrein ligt op de hoek Boschstraat–Vlaszak waar vanaf 1958 onderzoek is gedaan. Van die opgraving is alleen een aantekenboekje van Moelands bewaard. In 1985 zijn de kapel en het kerkhof blootgelegd en in 2006 is er opnieuw onderzoek verricht. De naam Beijerd dateert uit de 13^e eeuw, de eerste functie was het opvangen van reizigers, pelgrims en zieken. Het staat duidelijk afgebeeld op de stadskaart van Bleau (1649). De bebouwing werd uitgebreid en functioneerde als bejaardentehuis waar men zich kon inkopen. In de onderste laag is een Romeinse waterput gevonden, de volgende sporen zijn 13^e eeuws. Daarna zijn de verschillende bouwfasen (o.a. laatgotische kapel, 16^e eeuw) goed te volgen. De verschillende elementen konden nu veel beter worden gedateerd. Ook de graven laten allerlei bijzonderheden zien, het fysisch-antropologisch onderzoek loopt nog. Vanaf de 19^e eeuw is er beeldmateriaal beschikbaar. Er volgen publicaties.

Tenslotte komen Theo de Jong (Archeologisch Centrum Eindhoven en Helmond) en Sem Peters (BAAC, 's-Hertogenbosch) aan het woord: *Gestichte stad. Het begin van Helmond*.

Theo de Jong vertelt over het beleidsplan: het wegwerken van achterstand en het in beeld brengen van resultaten. Inventariseren wat er al is aan archeologische, bouwhistorische, historische en andere bronnen. Waar is wat bekend over Helmond? Alles ontsluiten en toegankelijk maken.

Sem Peters begint met de vraag of Helmond een gestichte stad is, daarover zijn geen documenten bewaard. Hij bespreekt de expansiepolitiek van Hendrik I rond 1200. Verschillende opgravingen komen aan bod: het Oude Huis (1981-'84) waarmee het archeologisch onderzoek in Helmond is begonnen en de Kromme Steenweg (1997). Evenals Thee gebruikt hij de kaart van Van Deventer. Er zijn verschillende conclusies mogelijk zoals over de bouw van het kasteel (1325) en de perceelsindeling die een sterke continuïteit vertoont. Als besluit maakt hij een paar vergelijkingen met Eindhoven en Den Bosch.

6

Rond 15.15 uur nemen de sprekers plaats voor de afsluitende vragen en discussie.

Over de financiering van de uitwerking en publicatie van onderzoek.

De praktijk is weerbarstig. Het programma van eisen en de inspectie spelen een rol. Sancties liggen moeilijk.

Over de twaalf plaatsen in het Gasthuis te Breda. Toeval? Relatie met de 12 apostelen? Heilig getal?

Over beerputten en afvalkuilen op het terrein van dit Gasthuis. Die zijn niet gevonden. Afval werd blijkbaar anders afgevoerd, wellicht in de nabije stadsgracht.

Over het Archissysteem. Gaat dit naar de gemeente? Het wordt beter toegankelijk en meer gericht op locatie.

Over het later openen van Merovingische graven. Hoe kan men weten wat daaruitwegis? Wat was de bedoeling ervan? Soms zijn voorwerpen gedeeltelijk meegenomen, ook spullen zonder waarde, soms lijkt er zelfs iets gedeponerd. Het is dus zeker geen grafroof. Heeft het te maken met de christianisatie of herbegraving in gewijde grond? Relieken? Voorouderverering? Het komt al voor in de bronstijd en er zijn volkenkundige parallellen. Blijft moeilijk te duiden. Verder zijn er vragen over houtconstructies die in het graf in elkaar zijn gezet, over de omhooggekomen omgeving en gebouwen in jongere bouwfases, over verhogen van jongere graven: rol grondwaterstijging (onwaarschijnlijk) of volte van de begraafplaats. Er zijn nog heel veel onbeantwoorde vragen. Als één ding vandaag duidelijk is geworden, dan is het wel het grote belang van het Odyssee programma, een project dat een inhaalslag wil maken met publicaties over eerdere opgravingen.

Rond 16.00 uur sluit Peter van Nistelrooij de studiedag af met dank aan alle betrokkenen.

Met bijna 70 aanwezigen, de hoge kwaliteit van de lezingen die alle uitstekend geïllustreerd werden en een goede verzorging door café-zaal 't Vrijthof kunnen we weer op een zeer geslaagde studiedag terugkijken.

Namens de Archeologische Sectie, Gérard de Laat

COLLECTIES VERZAMELD

Onder deze titel is maandag 19 maart jl. De Erfgoedmonitor gepresenteerd. De blitse 40 bladzijden bevatten een idee hoe het staat met de collecties, aanwezig bij heemkundekringen in Noord-Brabant. 86 heemkundekringen lieten de onderzoekers van Erfgoed Brabant in 2011 bij zich in de keuken kijken. Zijn de andere kringen verzamelaars die op hun buiten zitten en de gordijnen dichthouden? Welnee, bijna 30 kringen hebben geen ruimte en daarom geen verzameling.

Al in 2004/5 en 2008/9 zijn vergelijkbare inventarisaties van de kleine musea gemaakt. Nu is de opzet weer beter en de uitkomst en het inzicht nog gedetailleerder. Wat is de zin ervan? Erfgoed Brabant, dat dit project deed in opdracht van de provincie en onder de naam 'MusiP, kan nu beter en

preciezer lokale heemkundekringen ondersteunen en adviseren bij collectievorming en beheer.

Natuurlijk wisten we dat in Brabant niet alleen musea maar ook heemkundekringen roerend en onroerend materieel erfgoed bewaren. Ook al zijn ze er niet op ingericht, en kun je lang niet altijd van collecties spreken, toch bewaren heemkundekringen voorwerpen en verhalen die in onze wegwerpcultuur anders zeker verloren zouden gaan. Maar wat wisten we van elkaar? Misschien bewaarden we wel dezelfde stukken (Brabants eetservies) en deden we dezelfde onvervangbare voorwerpen vanwege plaatsgebrek de deur uit. De monitor geeft (zoals de naam zegt) voortaan een overzicht over het bewaarde Brabantse erfgoed.

Men onderscheidt: - archieven (in totaal bijna 1300 m),
- documentatie (bidprentjes, foto's, films, dia's, kaarten en plattegronden, knipsels e.d.)
- bibliotheken,
- voorwerpen.

Opmerkelijk is dat er in totaal meer archeologische voorwerpen worden bewaard dan heemkundige objecten, en dat het aantal bidprentjes het aantal foto's overtreft. Wanneer je kijkt of de voorwerpen sterk gebonden zijn aan de eigen gemeente, zijn de verschillen tussen archeologie en volkskunde nog groter.

Weten de kringen wat ze hebben? Anders gezegd: is de aanwezige informatie ook ontsloten? Kun je kennis opzoeken en weet je iets te vinden?

Alle kringen zijn bezig met het digitaliseren van hun bibliotheek en hun voorwerpen. 43% van het boekenbezit is al geregistreerd in de computer: d.w.z. beschreven, genummerd en voorzien van gegevens over verkrijging en standplaats. Voor de bidprentjes gaat het om 30%. De automatisering van info over voorwerpen is veel lager. Er is nog veel te doen, maar wel zijn heemkundekringen over het algemeen gewonnen voor digitale ontsluiting.

hkk 't Schoor, Udenhout

hkk 't Schoor

De bewaaromstandigheden –in of bij een heemkamer- zijn gewoonlijk niet al te best. Er is wel aandacht om kwetsbare collecties als archieven en foto's droog (verwarmd) te bewaren. Wanneer dat niet mogelijk is brengt men (deel)collecties onder bij particulieren.

Het onderzoek heeft de waarde van wat bewaard werd, niet willen vaststellen. Dat heemkundigen het de moeite waard vinden om te bewaren, is voldoende. Hoe nu verder? Behalve suggesties over behoud en beheer, kan wellicht in de toekomst ook gekeken worden naar het toegankelijk maken van alle gegevens voor andere heemkundekringen. Ook het openbaar maken voor het publiek, zou beter kunnen dan met één weekend tentoonstelling per jaar.

JFr.

ERFGOEDDEPOT

Ook in maart is in Riel het / een Erfgoeddepot officieel geopend. Het Erfgoeddepot is een particulier initiatief van de stichting “Wie wat bewaard heeft wat”. Het idee houdt het midden tussen een kringloopwinkel en een museum. Enerzijds wil men graag spullen met heemkundige waarde krijgen, spullen die anders weggegooid zouden worden. Anderzijds laat men ook de verworven stukken zien: per thema zijn er kijkhoekjes vol herkenning en herinnering ingericht, waar zaken die bij elkaar horen ook bij elkaar geplaatst zijn. Inbreng is in principe gratis. Voor kijken en aanraken (want ook dat mag) vraagt men de bezoekers een bijdrage. De huur moet immers betaald worden.

Men beschikt over een enorme ruimte op twee verdiepingen. Toch zal er bij het te verwachten inbreng weldra een keus gemaakt moeten worden: dit wel, dit niet. Dit is beter, dus dat gaat weg. Dat is ook niet erg: een selectie op kwaliteit is juist goed.

Kan deze erfgoedopslag iets betekenen voor de Brabantse heemkundekringen? Dat lijkt mij wel: zowel aan de invoer- als aan de uitvoer-kant.

De invoerkant

Van de 123 heemkundekringen in Brabant heeft 20% geen enkele heemruimte en bijna 70% geen depot. Wanneer ze geen minimale heemruimte hebben (vergader- en studiezaal met bibliotheek) functioneren kringen volgens

eigen zeggen minder. En altijd maar krijgen ze voorwerpen aangeboden, die “teveel van onszelf” zijn om weg te doen. Als men eenmaal aan een verzameling heeft geroken, als men is begonnen, komt de hebberigheid. Het is daarom misschien maar goed dat heemkundekringen niet zoveel depotruimte hebben, anders komen er binnen de kortste keren 30 ‘Heimatmusea’ bij met weer dezelfde landbouwwerktuigen.

Spullen die het bewaren beslist waard zijn, en die een heemkundekring zelf niet kan opslaan, kan men bij het Erfgoeddepot kwijt. Dan gaat het natuurlijk niet om collecties als 400 verschillende mosterdpotjes, of flesjes of bierviltjes. Dan gaat het om unica, om kwaliteit. Als het materiaal een bijzondere, plaatselijke waarde heeft en toch niet in de eigen gemeente geplaatst kan worden, zal er met de mensen van het Erfgoeddepot te praten zijn over ‘gebruik met behoud van eigen rechten’.

bestuur Erfgoeddepot

De uitvoerkant

De uitvoerkant is nog belangrijker. Voor het functioneren van een heemkundekring naar het publiek toe en op scholen is materiaal van vroeger nodig. Zonder aanschouwelijkheid en aanraakbaarheid geen “Jan en Jet” en geen “Met je kont in de boter”. Zonder materiaal geen ten-

toonstelling waarop de heemkundekring zich kan presenteren naar de gemeente, naar het publiek en naar nieuwe leden. Daarom is het prima dat een centraal gelegen erfgoeddepot materiaal kan uitlenen om de informatieve en de educatieve taken van de kringen te ondersteunen. Het Erfgoeddepot heeft al verschillende onderwijskisten samengesteld.

De stichting rond dit Erfgoeddepot heeft niet de voorwerpen tot doel, die vormen slechts het uitgangspunt. De voorwerpen kunnen gezien worden, onderzocht worden en gehoord worden. Maar ook de stichting zelf draagt de verspreidingsgedachte uit. De vrijwilligers verzamelen ‘gouden verhalen’ bij het materiaal; die verhalen bezielen de voorwerpen en ook die verhalen houden ze niet voor zichzelf. Met presentaties en manifestaties brengt de stichting “Wie wat bewaart, heeft wat” de erfgoedgedachte over naar het publiek en naar de scholen.

Zo is men breed werkzaam: bewaren, bestuderen vanuit een goedgedocumenteerde bibliotheek (die heeft men in Riel), demonstreren en dan als

hoofdtak informatief en educatief verder dragen. Menige heemkundekring mag dat tot voorbeeld nemen. Het Erfgoeddepot lijkt me een goede zaak. info@bewarenenvastleggen.nl

JFr.

TUSSEN FORT EN VESTING

De heemkundekringen De Willemstad en Die Overdraghe (Klundert) organiseren de 64ste uitvoering van de jaarlijkse Brabants Heem-dagen, op **donderdag 9 en vrijdag 10 augustus 2012**, onder het motto "tussen fort en vesting".

De deelnamekosten zijn € 85,- per deelnemer. De kosten voor de huur van fiets(en) moeten samen met het inschrijfgeld worden voldaan. De consumpties zijn voor eigen rekening.

Het inschrijfformulier is op te vragen bij het bestuur van uw kring. Het moet volledig ingevuld, uiterlijk **31 mei 2012** in het bezit zijn van het secretariaat. Het inschrijfbedrag moet **vóór 15 juni 2012** zijn overgemaakt op bankrekening 34.67.16.861 t.n.v. Heemkundekring De Willemstad. We kunnen maximaal 120 deelnemers toelaten en de volgorde van binnenkomst van het inschrijfformulier is in deze bepalend.

Contactpersonen: jaschot@hccnet.nl (ovv secretariaat hkk) of Ties Steehouwer tel. 0168-403291

11

Dag 1: Willemstad 9 augustus 2012

Met o.a. stadswandeling, bezoek Koepelkerk en Mauritshuis, vesting en Fort Sabina (lunch), sluizen, natuurgebied St. Antonie gorzen, vuurtoren en in de avond buffet en meer.

Dag 2 (vrijdag 10 augustus 2012) Klundert en omgeving.

Onderweg de volgende heemkundige bezienswaardigheden: Stadhuis in Klundert (buiten en binnen); Nationaal Vlasserij-Suikermuseum. Graag museumjaarkaart meenemen. Heemhuis van de hkk Die Overdraghe in Klundert. Watersnoodwoning en herdenkingsmonument in Heijningen, de vesting Klundert, Molenstomp in Standdaarbuiten met gierzwaluwkolonie, heemboerderij (lunch); buffet in de Niervaert. Uitreiking van de Bram van Brabant.

NAAMKUNDEDAG IN GILZE

Brabants Heem en Erfgoed Brabant organiseren op vrijdagmiddag 27 april 2012 een dag over naamkunde in Gilze over **Namen in het Brabantse Landschap**. In cult.centrum De Schakel, Kerkstraat 104, 5126 GD Gilze, tel. 0161 452009

We gaan in op de relatie tussen geografische namen (toponiemen) en de hand van de mens in het landschap, en op de mogelijke rol van de naamkunde bij een Cultuur-Historische Waardenkaart of erfgoedkaart. Op deze wijze wordt de samenhang tussen veldnamen, landschapsreconstructie en archeologie uitgebreid voor het voetlicht gebracht.

- 13.00 uur Zaal open; koffie of thee
- 13.30 uur Welkom door de dagvoorzitter prof.dr. Jos Swanenberg
- 13.40 uur Lezing door Thijs Caspers (Brabants Landschap) over natuurnamen in het Brabantse landschap, gevolgd door vragen
- 14.30 uur Lezing door Luuk Keunen (RAAP) Historische elementen in het landschap benoemd
- 15.15 uur pauze, koffie of thee
- 15.30 uur Lezing door Daniël Vangeluwe: casus. Archeologie en toponymie in Best.
- 16.15 uur vragenronde
- 16.30 uur sluiting

12

De studiemiddag is gratis, als u zich tevoren opgeeft. Opgave via Erfgoed Brabant: naamkundedag@erfgoedbrabant.nl

HERINNERING, TRAUMA EN IDENTITEIT

De Leerstoel Cultuur in Brabant, Erfgoed Brabant en Brabants Heem organiseren een cursus:
*Herinnering, trauma en identiteit:
levensverhalen in tekst en beeld.*

De laatste jaren is er in de literatuur, in musea, de film en de heemkunde een groeiende belangstelling voor de manier waarop gewone mensen de geschiedenis hebben beleefd. Daarbij gaat het om de manier waarop de grote geschiedenis - vooral die van de twintigste eeuw - het dagelijks leven van gewone mensen heeft bepaald en, omgekeerd, hoe zij een rol speelden in die geschiedenis.

Deze toegenomen aandacht past in een tijd waarin we bewuster dan voorheen stilstaan bij de manier waarop wij met het verleden omgaan en er zin aan geven. Wat zegt geschiedenis ons? Hoe speelt die een rol in ons leven?

Het uitgangspunt voor deze andere omgang met het verleden is de individuele en collectieve herinnering. Door middel van authentieke herinneringen, van onszelf of van anderen, proberen we zin te geven aan het verleden. Herinneringen en levens-verhalen stellen ons in staat ons in te leven in de ervaringen van andere mensen. Deze duiding van het verleden gebruiken we vervolgens als inspiratie-bron voor ons zelfbeeld: een beeld van wie wij samen zijn en van wat wij belangrijk vinden. In grote woorden: onze geschiedenis bepaalt onze identiteit.

In deze cursus concentreren we ons op de pijnlijke aspecten van het verleden: gebeurtenissen of ontwikkelingen die nog altijd vragen om verwerking, zoals het verhaal van migranten die weggingen en terugkwamen; het zwijgen en het leven in kloosters; en de Holocaust. In de meeste gevallen losten pijnlijke stilte of pogingen te vergeten niets op, integendeel. Actief herinneren biedt dan de mogelijkheid het verleden een plek te geven, letterlijk en figuurlijk.

13

Hierdoor ontstaat een nieuwe herinneringscultuur: persoonlijke, individuele herinneringen worden expliciet gemaakt en 'opgevoerd'. Van passief herinneren gaan we over tot actief herinneren: het delen van onze herinneringen met een breder publiek. We schrijven artikelen en boeken, maken websites, films en documentaires. We richten musea en plekken in waarin en waarop herinneringen 'tot leven' worden gebracht. Zo zijn ook in Noord-Brabant inmiddels honderden 'struikelstenen' gelegd voor Joodse slachtoffers van de nazi's.

In deze cursus gaan we in op deze nieuwe herinneringscultuur. Waarom willen we in onze tijd het verleden en het erfgoed op deze manier 'beleven'? Hoe kunnen we individuele, soms anekdotische herinneringen een betekenis geven voor een breder publiek? Welke thema's lenen zich bij uitstek voor documenteren en delen met anderen? Welke rol kan deze nieuwe herinneringscultuur spelen in het verwerken van traumatische ervaringen? En hoe ga je te werk als je de herinneringen van jezelf of van anderen wil documenteren in woord en/of beeld? Hoe kun je daarvoor de Buurtbank van Erfgoed Brabant of de Verhalismachine gebruiken? Wat is de toegevoegde waarde van foto's en bewegend beeld? Wat kunnen heemkundigen in hun eigen woonplaats doen om herinneringen 'tot leven' te brengen?

De cursus is bedoeld om geïnteresseerden te activeren zodat ze zelf aan het werk kunnen om levensverhalen te documenteren, biografisch materiaal te verzamelen en dat in een bepaalde vorm (geschreven of in beelden) toegankelijk te maken. Leerstoel, Erfgoed Brabant en Brabants Heem werken in deze samen met Vehalis en met het projectteam 'Tante Rika/Terug in Brabant'.

Inschrijfkosten:

€ 25,00 (inclusief tweemaal koffie / thee op de cursusavonden en een dvd naar keuze uit het aanbod van de Stichting Verhalis)

Aanvang: 19.30 uur Kosten: € 25,00

U kunt deelnemen door het sturen van een bericht naar info@erfgoedbrabant.nl of per post naar Erfgoed Brabant Postbus 1325 5200 BD 's-Hertogenbosch onder vermelding van uw naam of namen en 'Cursus Gilze' of 'Cursus Gemert'. U ontvangt een rekening.

Locatie Gilze: De Schakel, Kerkstraat 104, 5126 GD Gilze, tel. 0161 452009

Locatie Gemert: Gemeentearchief, Ruijschenberghstraat 3-3a, 5421 KR Gemert, tel. 0492 378575

14

Gemert:

Avond 1	dinsdag	17 april
Avond 2	dinsdag	8 mei
Avond 3	dinsdag	22 mei
Avond 4	dinsdag	5 juni

Gilze:

avond 1	woensdag	8 april
avond 2	woensdag	9 mei
avond 3	woensdag	23 mei
avond 4	woensdag	6 juni

Avond 1: De twintigste eeuw als eeuw van het levensverhaal

Arnoud-Jan Bijsterveld (Tilburg University) verzorgt een inleiding over de twintigste eeuw als eeuw van het levensverhaal en

gaat in op de verschillende manieren om levensverhalen te documenteren en te gebruiken. Waarom hebben we in onze tijd zoveel behoefte stil te staan bij persoonlijke herinneringen uit het verleden? En waarom heeft de twintigste eeuw zoveel materiaal opgeleverd? Hoe komt het dat in de literatuur, de non-fictie en de film het persoonlijke verhaal zo aanspreekt? Wat is de waarde van die verhalen en hoe kunnen ze voor een breder publiek tot leven worden gebracht? Hij gaat in op het begrip egodocumenten en iets zeggen over mondelinge geschiedschrijving. Hij laat aan de hand van concrete voorbeelden zien dat contextualisering - het plaatsen van persoonlijke herinneringen in een breder kader - essentieel is om die herinneringen te duiden en betekenis te geven.

Avond 2: 'Ze denken misschien in Deurne dat we mislukkelingen zijn.'

Terug in Brabant: levensverhalen van retourmigranten uit Brazilië

Renate Stapelbroek publiceerde onlangs in InBrabant over de terugkeer van naoorlogse emigranten naar Noord-Brabant. Aan de hand van haar onderzoek naar deze retourmigranten uit Brazilië toont zij hoe men door middel van mondelinge geschiedschrijving ofwel oral history zelf levensverhalen kan documenteren en biografisch materiaal verzamelen. Ze bespreekt de theorie en praktijk van de oral history-methode en presenteert daarnaast een stappenplan voor het vastleggen van individuele herinneringen. Dat het stappenplan een leidraad is en interviewen maatwerk blijft, zal vooral blijken wanneer zij vertelt over haar eigen ervaringen met het project www.teruginbrabant.nl (vooralsnog www.tanterika.nl).

Avond 3: Een struikelsteen voor Bertram Polak

Arnoud-Jan Bijsterveld vertelt het verhaal achter het leggen van de struikelsteen voor Bertram Polak, ofwel: hoe de zoektocht naar de geschiedenis van zijn eigen huis niet alleen uitmondde in het creëren van een herdenkingsplek voor een slachtoffer van de Holocaust maar ook een Joodse familie confronteerde met haar eigen geschiedenis. Ervaringen die de nabestaanden jarenlang voor zich hadden gehouden, worden een bron van identificatie en verbondenheid voor de tweede en derde generatie. 'De Holocaust kreeg een gezicht voor me', zoals een van hen het verwoordde. Bijsterveld vertoont de bijbehorende documentaire en gaat in op de volgende vragen: wat zijn struikelstenen en waarom zijn het belangrijke elementen in het verwezenlijken van een gezamenlijke geschiedenis en identiteit? Hoe kunnen particulieren en organisaties zelf het initiatief nemen om een of meer struikelstenen te leggen?

15

Avond 4: Brabantse kloosterverhalen

Carine van Vugt van de Stichting Verhalis vertelt hoe de stichting in 2008 is gestart met het vastleggen van een serie kloosterverhalen voor volgende generaties. In deze kloosterverhalen worden herinneringen en levensverhalen van kloosterlingen verbeeld. De korte verhalen geven een kleurrijk beeld van het kloosterleven, zoals dat de afgelopen eeuw in Nederland en Vlaanderen is beleefd door kloosterlingen van diverse ordes en congregaties. Deze verhalen maken deel uit van een snel verdwijnende of veranderende katholieke identiteit. Het feit dat de gemiddelde leeftijd van kloosterlingen rond de 85 ligt, geeft de urgentie van dit project aan. Over slechts enkele jaren kunnen deze verhalen niet meer live worden verteld. In de films, waarvan er enkele worden vertoond, worden pijnlijke vragen over onderlinge verschillen tussen werk- en koorzusters, afscheid nemen van familie, kinderloosheid en seksueel misbruik niet uit de weg gegaan.

NOORD-BRABANT KRIJGT EEN EIGEN CANON

Brabant krijgt op korte termijn een eigen Canon van Brabant die geënt is op de Canon van Nederland. Die bestaat uit 50 vensters, maar de Brabantse Canon krijgt 33 vensters.

De vensters uit de Nederlandse Canon zijn waar mogelijk in Brabants perspectief geplaatst. De meeste van die vensters hadden alleen een 'ander camerastandpunt' nodig. Sommige vensters zijn vrij uitvoerig aangepast en een klein aantal is komen te vervallen of werd met andere vensters samengevoegd.

Projectleider van het geheel is Tera Uijtdewilligen van Erfgoed Brabant en eindredacteur is Jurgen Pigmans. Hij is ook bekend als eindredacteur van In-Brabant en schreef zelf een aantal van de Brabantse vensters. Theo Cuijpers en Gerard Sonnemans tekenden voor de andere vensters.

De publicatie is vooral bedoeld voor leerkrachten in het basisonderwijs en wil de leerkrachten op een toegankelijke manier handvatten bieden om de canon van Nederland met een Brabantse blik over te brengen aan hun leerlingen.

Ook voorheemkundigen kan de canon echter aantrekkelijk zijn, zeker als scholen hen vragen om de leerlingen iets meer te vertellen van de Brabantse en lokale historie. Naast de schrijvers is een klankbordgroep actief die de teksten heeft doorgenomen, aangevuld en besproken.

Uit de Nederlandse Canon zijn de vensters VOC, Annie M.G. Schmidt, Srebrenica en de gasbel weggelaten. Anderen hebben een andere nuancering gekregen. Zo is het venster over Karel de Grote en Floris V vervangen door hertog Jan. Het venster over Rembrandt is vervangen door een venster over Bosch, Bruegel en Rubens en het venster Slavernij en Max Havelaar heeft hier het thema missionarissen en markten mee gekregen.

Zo hebben veel vensters anders benamingen gekregen, maar is de strekking wel hetzelfde en de teksten zijn toegespitst op de eigen provincie.

René Hermans *Kempische gotiek, Hilvarenbeek*

JAN VAN HOOF ONDERSCHIEDEN

Na afloop van de jaarvergadering is Jan van Hoof op 8 februari afgetreden als voorzitter van heemkundekring Loon op't Sandt. Die functie heeft hij 9 jaar met verve vervuld.

Brabants Heem heeft hem voor zijn prestaties onderscheiden met het zilveren draaginsigne van Brabants Heem. De hoogste onderscheiding want goud is er niet. Jan blijft natuurlijk verbonden aan onze kring en zal zijn werkzaamheden in de archief en documentatiegroep blijven voortzetten.

De nieuwe voorzitter, André van Rijswoud bedankte Jan van Hoof voor zijn activiteiten de afgelopen negen jaar en voor het achterlaten van een prima georganiseerde heemkundekring.

Er moet voor de toekomst nog hard gewerkt worden en hij memoreerde de kwetsbare onderwerpen die de komende periode aangepakt moeten worden.

Ook sprak hij over een aantal zorgpunten die het bestuur de komende jaren op de voet zal volgen: de ontwikkelingen binnen de gemeentelijke monumentencommissie en de aandacht voor de cultuurhistorische elementen in Loon op Zand, zijn speerpunten.

Naast die aandachtspunten had hij voldoende mogelijkheden vastgesteld, om voor de toekomst de heemkundekring verder uit te laten groeien. Samenwerking met andere heemkundekringen en verenigingen in Loon op Zand, meer activiteiten bieden en beter communiceren hierover met de inwoners, zijn de belangrijkste onderwerpen.

HEEMKUNDEKRING STAMPERSGAT HEET VOORTAAN 'PAREL AAN DE WELEN'

De heemkundekring in Stampersgat gaat voortaan met de fraaie naam 'Parel aan de welen' door het leven. Die naam werd door de leden gekozen tijdens de jaarvergadering. De vereniging kreeg de naam dankzij Kees Nuiten die Stampersgat ooit 'Parel aan de weel' noemde.

„We hebben hier twee welen en daarom gebruiken we het meervoud.” zegt

voorzitter Jan van Aken van de heemkundekring. Die heeft ook het secretariaat op zich genomen. Het bestuur is met vier personen verder op orde en nu de commissies voor archiefbeheer en promotie weer actief zijn, de heemkundekring er beter voor dan in de periode tussen 2003 en 2010. Toen liep de animo voor een bestuursfunctie zodanig terug dat het er even naar uitzag dat de vereniging voor lokale historie uit het dorp zou verdwijnen.

In 2010 maakte de kring onder leiding van Jan van Aken een doorstart. Sinds 2003 was er geen jaarboek meer uitgekomen, maar de vereniging heeft inmiddels de draad weer opgepakt en er is een nieuwe jaarboek verschenen. Behalve de belangrijkste gebeurtenissen sinds 2003 zijn er hoofdstukken over de komst van het AFC (Agro & Food Cluster) en er staat een historisch overzicht in waarin het centrumplan van Stampersgat wordt besproken. Beide hoofdstukken zijn geschreven door Antoon Koevoets.

Dit jaar wil de heemkundekring extra aandacht schenken aan het zestigjarige bestaan van de KBO in Stampersgat. Daarbij wordt gedacht aan een tentoonstelling en het uitgeven van een boekje. De schrijvers kunnen putten uit de notulenboeken die de KBO sinds 1953 heeft bijgehouden.

BASILIEK IN OUDENBOSCH HONDERD JAAR

18

Honderd jaar geleden werd de kerk van Oudenbosch door de paus tot verheven tot basiliek. Dat jubileum wordt dit jaar gevierd met een groot aantal activiteiten. De officiële opening vond plaats op 5 februari, de feestdag van de heilige Agatha. Op 9 december, vlak voor de feestdag van de tweede naamgeefster van de basiliek (de heilige Barbara), wordt het feestjaar afgesloten.

Tijdens beide vieringen gaat de bisschop van Breda, Hans van den Hende, voor. De precieze dag waarop de basiliek in 1912 deze eretitel kreeg, was 11 juli. Vanwege de vakantie is de viering van deze officiële dag verplaatst naar 16 september. Dan is er een speciale viering waarbij de Ghanese kardinaal Peter Turkson aanwezig is. Hij is voorzitter van de pauselijke raad Rechtvaardigheid en Vrede.

De verjaardag op 11 juli gaat niet helemaal aan de basiliek voorbij, want dan is er de Nacht van de Basiliek. Een spirituele avond met muziek, stilte, gebed, meditatie en een film. Tegen middernacht begint een eucharistieviering.

Het jubileumjaar levert twee boeken op. Het eerste is van de heemkundige kring en gaat over de voorbije honderd jaar van de basiliek, de band met het Vaticaan en de inspanningen van de stichting Behoud Basiliek. Het tweede verschijnt een jaar later en doet onder meer verslag van het jubeljaar.

GRENSOVERSCHRIJDEND PROJECT

De gemeenten Roosendaal, Essen en Kalmthout hebben hun burgerlijke standgegevens en de gegevens uit de Doop-, Trouw- en Begraafboeken gezamenlijk online gezet. Tijdens een korte presentatie in de Oude Pastorij in Essen werd aandacht gegeven aan deze opmerkelijke samenwerking.

Volgens de schepen van Essen kunnen mensen voortaan 'vanuit hun zetel genealogie bedrijven'. De drie gemeenten noemen de samenwerking uniek, al hebben Roosendaal, Essen en Kalmthout een geschiedenis die nauw met elkaar is verbonden. Zo maakten de inwoners van Essen vroeger gebruik van de kerk in Nispen.

Tijdens de presentatie stopten afgevaardigden van de gemeenten Roosendaal, Kalmthout en Essen elk een parochieregister in de 'secretenkoffer' van Kalmthout. Door de koffer, waar vroeger de belangrijke archiefstukken van Kalmthout in werden bewaard, te sluiten werd het digitale systeem officieel in gebruik gesteld.

Het voorbereidende werk werd door gemeentearchivaris Joss Hopstaken en applicatiebeheerder Paul van den Bosch van de gemeente Roosendaal gedaan samen met Jean Bastiaensen van Burgerzaken in de gemeente Kalmthout en Stef Loos en Joris Mathysen van Burgerzaken uit de gemeente Essen. Het virtuele archief komt via de gemeentelijke websites beschikbaar. Het gaat om registers van 1603 tot 1900. Binnen elk register zijn de gescande authentieke geboorte-, huwelijks- en overlijdensakten te vinden. Ze kunnen thuis in kleur worden afgedrukt.

De gemeenten plaatsten de akten al rond 2000 op microfilm. Het - tijdrovende - scannen kon gerealiseerd worden dankzij een flinke subsidie van de Mastboom Brosensstichting. Het project paste binnen de doelstellingen van deze in Oud Gastel gevestigde stichting. Wie wil zoeken in de registers kan terecht op www.gemeentearchiefroosendaal.nl.

30 BOEKEN IN 20 JAAR

Op zondag 25 maart jl. is het boek Sprokkels 9 in een officiële zitting ten doop gehouden. De boekuitgaven 'Sprokkels' van de heemkundestichting 't Schoor in Udenhout bevatten steeds een aantal uiteenlopende artikelen. De overige boeken van het schrijverscollectief diepen steeds één onderwerp uit. Steeds gaat het om rijk geïllustreerde uitgaven, gebonden in harde kaft. Sprokkels 9 bevat o.a. een artikel over de Nieuw Guineagangers uit Udenhout. In tegenstelling tot de Indiëgangers worden de rond 1960 uitgezonden soldaten naar Nieuw Guinea nogal eens vergeten. Twintigjarige, nooit van

den om de werkgroep in het zonnetje te zetten en in de persoon van Kees van Kempen te onderscheiden met het zilveren draaginsigne van Brabants Heem. Kees is van elke uitgave de ontwerper van het format en de eindredacteur. Daar is hij alle avonden en weekenden zoet mee. Allemaal vrijwilligerswerk maar de spil steekt er al die jaren met kop en schouders boven uit.

huis geweest, en hun ervaringen in een bijna prehistorische omgeving aan de andere kant van de aardkloot. 't Schoor bestaat 22 jaar. Het schrijverscollectief van amateurs is precies 20 jaar bezig en heeft in die tijd naast brochures en kleinere publicaties 30 stevige boeken over de lokale geschiedenis uitgebracht. Dat was re-

UIT DE MEDIA

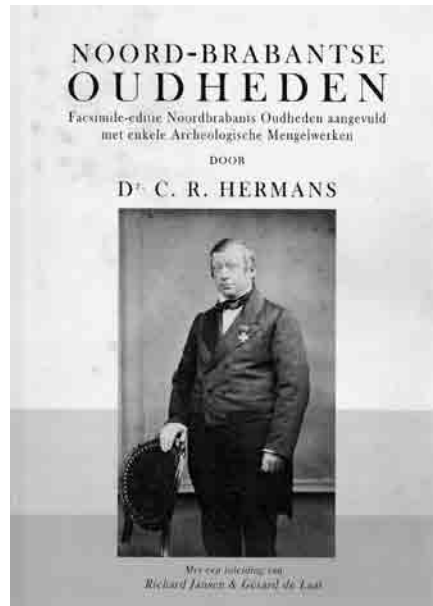
HERUITGAVE HERMANS

20

Het Noordbrabants Genootschap bestaat dit jaar 175 jaar. Ter gelegenheid van dit jubileum presenteerde zij op zondag 25 maart jl. samen met Brabants Heem een heruitgave van een belangrijk klassiek boekwerk, "Noordbrabants Oudheden" van Dr. C.R. Hermans, de grondlegger van de geschiedsbeoefening in Noord-Brabant.

Dit boekwerk, stammend uit 1865, geldt als het eerste overzichtswerk van archeologische resten in Noord-Brabant. Noordbrabants Oudheden is te beschouwen als het fundament van de Brabantse archeologie waarin een schat aan gegevens is vastgelegd die anders verloren was gegaan.

De heruitgave bevat, naast een getrouwe facsimile van het boek, een uitgebreide inleiding die ingaat op het leven van Dr. Hermans, de betekenis van Noordbrabants Oudheden en de geschiedenis van het Noordbrabants Genootschap. Daarnaast zijn er enkele gerelateerde artikelen (zogenaamde 'mengelwerken') op-

genomen, ook van de hand van C.R. Hermans. Deze bijzondere publicatie is tot stand gekomen in samenwerking tussen het Brabants Genootschap, de Provincie Noord-Brabant, Brabants Heem, de Monumentenfederatie Noord-Brabant, Erfgoed Brabant en Sidestone Press. Met de uitgave van deze facsimile worden de gegevens opnieuw ontsloten en zijn ze weer eenvoudig te raadplegen. Bovendien geeft het boek een interessant beeld van het prille begin van de archeologiebeoefening in Brabant.

Hermans werd geboren in Oss en nadat hij een literaire studie afrondde is hij rector geworden van de Latijns school 's-Hertogenbosch (nu het Stedelijk Gymnasium). In zijn vrije tijd ontwikkelde hij langzaam de passie tot geschiedschrijving waaruit ook de voorloper van het Noordbrabants Genootschap ontstond. In 1837 werd het 'Provinciaal Genootschap van Kunsten en Wetenschappen' mede-opgericht door Dr. Hermans. Hermans zag zichzelf liever als geschiedsvorser, waarbij hij anderen stimuleerde tot studie, in plaats van als geschiedschrijver. In het Genootschap werd hij bestuurlijk buiten spel gezet, maar als bibliothecaris was en bleef hij de spil en de energiebron van het Genootschap.

• Bron: o.a. www.verstuurpersbericht.nl, 26-03-2012

JULIE ZITTEN VERKEERD

Een van de grote geheimen van de Loonse en Drunense duinen is de plek waar de Duitsers 14 verzetsstrijders begraven hebben. Al sinds de oorlog is er gezocht naar de locatie van dit massagraf. Vijf keer werden er zelfs graafmachines ingezet. Voormalige Duitse soldaten werden onder hypnose gebracht, maar dat leverde allemaal niets op. Altijd heeft men gedacht dat het graf moest liggen achter Bos en duin of achter de Rustende Jager, waar het duin begon. Dat het massagraf alsnog is gevonden, is te danken aan de 84-jarige Rien Broeders uit Loon op Zand. Hij kent de duinen als zijn broekzak, zowel nu als in oorlogstijd. Toen hadden de Duitsers een schietbaan ingericht in de duinen. Op die plek ging de jonge Broeders na de oefeningen op zoek naar achtergebleven hulzen. "Dat koper was geld waard, een kwartje per stuk". Zo wist Broeders als geen ander van de twee kuilen op de schietbaan, omringd door prikkeldraad. "op het einde van de oorlog waren die opeens verdwenen". Hij is er vast van overtuigd dat de geëxecuteerde verzetsstrijders zijn begraven in die kuilen op de overgang van bos naar zand. op de plek is niks te zien, gegraven is er ook nog niet. Wel gaf de grondradar van Defensie (die tot wel 8 meter diep kan kijken) twee plekken aan waar de grond anders van samenstelling is. De genie detecteerde er prikkeldraad, wat overeenstemt met het verhaal van Broeders. Verder onderzoek moet 100% zekerheid bieden. Tot die tijd wordt de exacte plek geheimgehouden, om 'schatgravers' geen kans te geven.

• Bron: BD, 22-03-2012, Alex van Lanen

TWIJFEL ROND DUINGRAF

Dat was gisteren. Een dag later zijn betrokkenen bij de zoekactie naar de 14 gefusilleerde verzetsstrijders veel terughoudender. Er kan van alles liggen en bovendien hebben we er al een halve eeuw vergeefs naar gezocht. De suggestie dat het massagraf mogelijk gevonden was kwam van de Koninklijke Landmacht zelf. Maar kenners van de duinen denken dat de zandvlakte zijn geheim niet zo makkelijk prijsgeeft. De melding gaat alleen maar over verstoringen in de grond en dat kunnen net zo goed schuttersputjes zijn. Want diezelfde landmacht heeft daar tientallen jaren geoefend. Zo'n snel bericht is voor de nabestaanden erg pijnlijk. Zij volgen de zaak op de voet en zijn ook dit keer weer erg geëmotioneerd. Intussen geeft Defensie toe dat de collega's van de Genie iets te enthousiast zijn geweest. Vaststaat dat het om 14 verdwenen doden gaat. Daar zat de verzetsgroep bij die een mislukte aanslag gepleegd had op de SD-politieman Gerrit. Dat waren o.a. Wim Berkelmans, Rob van Spaendonck en Harrie Verbunt. Andere geëxecuteerden waren betrokken bij een overval in Groningen en op een distributiekantoor in Bergen op Zoom. Er is al veel nagezocht. Op de meest waarschijnlijke plaats: het drie gemeenten-punt van Udenhout, loon op Zand en Drunen.

• *Bron: BD, 23-03-2012, Niels van den Hoven*

DRIE DAGEN LATER

22

Onderzoekers van de Genie hebben gegraven op de plaats waar eerder een verstoring werd waargenomen in het duinzand, op zoek naar de overblijfselen van de vermoorde verzetstrijders. De verstoring bleek alleen vergraven rotzooi te bevatten: prikkeldraad, blikken en ander afval dat daar begraven was.

Het geheim van de Drunense duinen blijft bestaan, tot op zekere dag.....

• *Bron: NRC, 26-03-2012*

PRETTIG LEVEN IN MARIAHOUT

In Mariahout is het sinds enige tijd een stuk prettiger om te wonen. Samen werkten zo'n honderd betrokken vrijwilligers, leden van het college van B&W en vertegenwoordigers van de provincie aan de oplevering van het Integraal Dorps Ontwikkelings Plan (Idop) Mariahout (Brabant Nieuwsbrief 29-02-2012)

Het Idop Mariahout is één van de 74 projecten die met financiële hulp van de provincie is opgezet en uitgevoerd om zo de leefbaarheid in de Brabantse dorpen en wijken te verbeteren. Voorbeelden van projecten:

- verbouwen van het dorpshuis
- oprichten van een zorgboerderij voor mensen met een verstandelijke beperking
- aanpassen van een speeltuin
- aanstellen van een contactpersoon die ouderen helpt met het organiseren van hulp

De provincie wil de komende twee jaar nog zo'n 70 Idop's in heel Brabant afronden.

Samenwerken

Bij een Idop staat een integrale aanpak centraal: bewoners kijken samen met de gemeente en de dorpsraad naar de toekomst van hun dorp of wijk. Ze bepalen wat er nodig is om de leefbaarheid in de komende tien jaar te verbeteren. En vervolgens steken de betrokkenen zelf de handen uit de mouwen om deze projecten te realiseren. Het Idop in Mariahout kwam tot stand door de inzet van 9000 vrijwilligersuren en de financiële steun van de provincie en de gemeente.

ONDERZOEK NAAR STOFFELIJKE RESTEN PEERKE DONDERS

Wetenschappers willen binnenkort de stoffelijke resten van de zalige pater Petrus Donders (geboren in Tilburg) onderzoeken.

“In het kader van een groot onderzoek naar lepra hebben wij een verzoek ingediend bij de kathedraal in Paramaribo waar Peerke Donders ligt”, zegt professor dr. Jaap T. van Dissels van het Leids Universitair Medisch Centrum (LUMC). Peerke Donders bracht een groot deel van zijn leven door in Suriname en was actief voor de mensen met lepra. Hij overleed in 1887. In 1981 werd Peerke al eens opgegraven in verband met zijn zaligverklaring die kort daarna volgde

• Bron: www.omroepbrabant.nl, 29-02-2012, Floyd Aanen

23

BALLINGSCHAP IN DE PEEL

Vanaf 6 april wordt deze unieke productie onder regie van Frans van Pas opgevoerd in en om de boerderij van de familie Janssen aan de Pastoor Jacobspeel 1, bij de Grenspaal Brabant/Limburg. Deze boerderij is voor een maand het decor van het toneelstuk 'Ballingschap in de Peel' dat zich afspeelt in het jaar 1649.

In totaal worden 13 voorstellingen gegeven. Het is een toneelstuk waar u middenin zult staan.

U loopt mee door de tijd van toen. Het belooft een ontroerende, nostalgische maar vooral ook gezellige avond te worden. Tijd: verzamelen tussen 19.30 uur en 19.45 uur bij de grenspaal.

De entree kost € 15,- kaarten zijn verkrijgbaar via de website www.ballingschapindepeel.nl.

• Bron: www.erfgoedbrabant.nl, 27-02-2012

SCHRIJFWEDSTRIJD 'WATTUR' (WATER)

Op zondag 10 juni 2012 wordt in Lieshout (gemeente Laarbeek) voor de tiende keer het Brabants Dialectenfestival georganiseerd. Het festival viert daarmee een belangrijk jubileum, waarvoor we ook al als slotoptreden Gerard van Maasackers hebben vastgelegd.

Er is een schrijfwedstrijd aan verbonden. Het thema van de wedstrijd is dit keer 'Wattur' (water), omdat Laarbeek zich tegenwoordig ook presenteert als 'Waterpoort van de Peel' en juni uitgeroepen is tot watermaand. De schrijfwedstrijd wordt georganiseerd door Erfgoed Brabant in samenwerking met de Stichting Brabants Dialectenfestival.

De wedstrijd is onderverdeeld in drie categorieën:

- verhalen
- gedichten
- liedteksten

In het verleden was het zo dat bij de liedteksten ook bladmuziek meegeleverd moest worden, maar dat is nu niet meer het geval. De liedtekst moet nu ingestuurd worden samen met een geluidsopname daarvan. Wat de verhalen betreft, geldt een maximale omvang van 700 woorden. Het verhaal, het gedicht of de liedtekst waarmee u wilt deelnemen, moet gebaseerd zijn op het genoemde thema en geschreven zijn in uw eigen Brabantse dialect.

De winnaar van elke categorie ontvangt de Brabantse Dialectpenning en een prachtig dialectboek. Bovendien verschijnen de winnende tekst in het programmaboekje van het festival. De uitreiking van de prijzen vindt plaats op de dag van het festival. Uiteraard ontvangen de genomineerden bijtijds bericht.

Voor meer informatie over het festival en de wedstrijd raadpleeg de website:

www.brabantsdialectenfestival.nl

Thematoelichting schrijfwedstrijd: Wattur

Wattur is alles. 't Lèève begeent in vruchtwattur. En ons hil lèève bestoan we vur 't gròtste part oit wattur, want ons lijf is vurral, vur mejer dan vaif-tig purcent, lichaamswattur. We ovverlèève op wattur, maake ons zoiver mi wattur en sommigte of liever gezeed n'n hille kwak mense, geloive ok in heilig wattur, of 't naw Lourdeswattur, Zamzamwattur of Gangeswattur is. Wijter vermaake we ons in 't wattur as we 't as zwemwattur gebroike of als we ons dur 't wattur loate foepe, krek as bai de Bedriegertjes.

Wai hebbe in ons land 't geluk van goei, hil goei kraanwattur dur de anleg van watturleidinge, nog nie ins zò hil laang geleeje. Mar in ons land en overal op de werruld vervoile we 't wattur ok, wa kòdij ziektes mi zich meebrèègt en ok veul kòdste um 't wattur wer skon te krieje.

We hebbe hier ok de Wattursnouwdramp gehad, en ergus anders hebbe ze tsunami's gekèènd. Mar op veul platse is joist gin wattursnouwd mar watturnouwd, 'n tekort an wattur. Wie goewd kiekt, zie overal um zich hinne

wattur. Loarbeek, worronder Liessent vèèlt - de plats van 't Dialectefestival - nuumt zich tiggeworrig ok 'Watturport van de Pil'. D'r louppe knaal, rivierkes en bikskes; d'r is grachtewattur, d'r zin poele, nuum 't mar op. D'r wordt ok wattur angeboord vur 't maake van Bavariabier en vur flessewattur dè de naam Waater hi gekrigge.

Wattur, ge rakt 'r nie hëndig ovver oit geschrivve. Bai dizze jubileumedisie van 't Brabants Dialectenfestival, op 10 juni 2012, hebbe we 'wattur' dan ok gekòzze as thema vur de verhale, gedichte- en liedtekstwedstrijd. Durrum zegge we: doik erin en doe mee.

• *Bron: www.erfgoedbrabant.nl, 27-02-2012*

50 JAAR SAMEN

Vijftig jaar samen is een historisch fotoboek over 50 jaar Molukkers in Nistelrode. Het vertelt het verhaal van de Zuidoost-Molukse gemeenschap in Nistelrode. Een geschiedenis die begon in Indonesië, het voormalig Nederlands-Indië. Het boek gaat over de komst naar Nederland, de bootreis, de scheiding tussen de Terselatan gemeenschap (Zuidoost-Molukkers) en de Ambonezen (Zuid-Molukkers) en het leven in de woonwijk en in woonoord Donzel.

De deelname aan de Nederlandse samenleving op het gebied van onder andere onderwijs, wonen, werken, sport en cultuur komt aan bod, evenals de rol van de lokale en landelijke Zuidoost-Molukse organisaties met betrekking tot belangenbehartiging. Diverse Zuidoost-Molukkers en Nistelrodenaars hebben hun verhaal gedaan. Door deze levendige verhalen, indrukken en belevenissen is een deel van de geschiedenis van de Zuidoost-Molukkers in Nistelrode vastgelegd. Zoals burgemeester Heijmans van de gemeente Bernheze in zijn voorwoord treffend verwoord: "Voor degenen die geen deel uitmaken van de Molukse gemeenschap geeft het boek een scherp beeld van wat dit gedeelte van onze samenleving in de afgelopen 50 jaar heeft meegemaakt."

• *Bron: www.uvtapp.uvt.nl, 01-03-2012*

OUDE VESTINGWAL OPGEGRAVEN IN BERGEN OP ZOOM

Archeologen hebben in Bergen op Zoom een deel van de oude vesting blootgelegd.

Het gaat om een meterslange muur uit de achttiende eeuw. Het bouwwerk is opgegraven in het havenkwartier bij de Smitsvest.

De muur maakte ooit deel uit van het voormalige bastion Gadellière uit 1744. Dat was een van de laatste onderdelen van de vesting die gebouwd werd door Menno van Coehoorn. Tijdens het beleg van Bergen in 1747 speelde dit bastion geen grote rol, maar op 9 maart 1814 werd er zwaar gevochten en hebben Engelse troepen het bastion heroverd op de Franse bezetters. De muur blijft zichtbaar en krijgt een plaatsje in de nieuwe woonwijk die er wordt gebouwd. Het enorme nieuwbouwplan omvat meer dan 1300 huizen,

een jachthaven, winkels en een bioscoop en is woensdag officieel van start gegaan onder de naam ScheldeVesting.

De Scheldestad is al meer dan een eeuw geen intacte vesting meer. In 1867 werd besloten de vestingwerken van Bergen op Zoom te slopen.

Grote delen verdwenen rond 1883, maar het Ravelijn Op den Zoom bleef bestaan en ook een groot deel van dit bastion. Gadelière werd onderdeel van de kademuren in het havengebied.

Nu blijkt dat er in totaal nog zo'n twintig meter muur in de grond zit. De muur is behoorlijk breed, meer dan een meter. Vooral de bovenkant is opvallend goed bewaard gebleven, ondanks de bommen die er bovenop stonden. De komende weken wordt er verder gezocht naar delen van het bastion. Mogelijk zit ook een deel van de kazemat met ondergrondse kelder nog in de grond. De kazemat moet ergens liggen op de hoek van de Rijtuigweg en het Smitsvestje.

• Bron: www.omroepbrabant.nl, 8-03-2012, Willem-Jan Joachems

BRABANTSE CD

Het resultaat van een bijzonder Brabants cultureel project was zaterdagavond 24 maart letterlijk te beluisteren in cultureel centrum Jan van Besouw in Goirle. Daar wordt de cd 'Sjaak – Jacques Brel op z'n Brabants' gepresenteerd.

26

De liedjes zijn vertalingen in de Noord-Brabantse dialecten van chansons van Jacques Brel.

Vertalingen van liedjes van Jacques Brel in het Brabants werden onder meer gemaakt door Jace van de Ven, Petra Robben en Marc Zeegers uit Tilburg en door Gerard Korthout uit Riel. Evenals Tilburger Anton Kwantes zijn Zeegers en Korthout ook als zanger op de cd te beluisteren.

Het project was uitzonderlijk in zijn soort. Met de zegen van de in Brussel woonachtige familie Brel zijn vijftien liedjes van de grote Belgische chansonnier in een flinke variatie aan Noord-Brabantse dialecten vertaald en op een cd gezet. "We willen letterlijk laten horen dat het Noord-Brabants dialect net zoveel zeggingskracht heeft als het Frans", aldus Bredenaar Jan Smeets. Hij was de initiatiefnemer tot 'Jacques Brel op z'n Brabant'. Vertaalde liedjes zijn onder andere: Ne me quitte pas, Rosa, Les Bourgeois en Le plat Pays.

Dit project kon met medewerking van Erfgoed Brabant worden uitgevoerd nadat het door de culturele organisatie 'Hoeders van de Brabant Bokaal' was omarmd. Veertien verschillende vertalers uit alle delen van de provincie hebben een lied van Jacques Brel vertaald. De rijke variatie aan dialecten in Noord-Brabant is letterlijk te horen. Voor de uitvoering werden dertien verschillende vertolkers, eveneens uit alle Noord-Brabantse windstreken aangezocht. Aan dit project werkten circa veertig mensen als vrijwilliger mee. De cd werd een staalkaart van de Noord-Brabantse cultuur. Eén van de beste vertalingen in Brabants dialect is door de erven Brel niet goedgekeurd.

Marja van Trier had het lied Madeleine vertaald en gezongen. Als zangeres moest de vertaling over een man gaan. En dat zou Brel zelf waarschijnlijk wel leuk gevonden hebben, maar de erfgenamen niet. En Marja vertikte het een 'mannelijke' vertaling te leveren.

D'n Hein door Marja van Trier

Ik waacht hier op d'n Hein
Draaide zun sjekske mee
elke week dè ventie fèèn
omdettie dè, zo gere heej
enz.

Madeleine van Jaques Brel

Ce soir j'attends Madeleine
J'ai apporté du lilas
J'en apporte toutes les s'maines
Madeleine elle aime bien ça
enz.

Daar had de organisatie van Paul Spapens best wat meer overtuigingskracht mogen gebruiken en niet met 'laat maar waaien' weer de makkelijkste weg moeten kiezen. De titel van de cd is 'Sjaak', zoals de Noord-Brabanders de Franse naam Jacques uitspreken. De cd kost 12,50 euro incl. verzendkosten en is alleen te bestellen via de website www.erfgoedbrabant.nl

• Bron: o.a. www.oisterwijknieuws.nl, 09-03-2012

VERBOUWING KAPEL UDEN

Ad van Boxmeer van Brabant Zorg rekent erop dat een dezer dagen de vergunning voor de verbouwing van de kapel binnen is. Hij staat te popelen om er aan te beginnen. Er is inmiddels al enkele maanden vertraging. Ook moet eerst nog archeologisch onderzoek worden gedaan.

De huidige kapel is gebouwd op de fundamenten van de oorspronkelijke kapel van begin 1900. Archeologen verwachten nog resten aan te treffen uit die tijd. Omdat op de oude fundamenten een meter zand is gestort voor de bouw van de nieuwe kapel en voor de vloerverwarming straks maar 70 centimeter diep wordt gegraven, wordt de kans op vondsten klein geacht.

Banken

Ondertussen zijn de banken uit de kapel weg gehaald. De Heemkundekring kreeg al een bank en enkele fraaie pronkstukken krijgen later weer een plaatsje in de opgeknapte kapel en in het voormalige klooster. Monumentenzorg heeft geëist dat enkele banken terug geplaatst worden in de kapel. Die krijgen een plaats achterin. Ook in zorgcentrum Sint Jan zal er een komen staan ter herinnering aan de Kruisherenskapel zoals die was voor de verbouwing. Daarbij worden de banken vervan-

gen door comfortabelere stoelen. De antieke banken van meer dan 100 jaar oud worden publiekelijk verkocht. De prijs van de banken varieert tussen de € 200 en 140 euro. Het is ook mogelijk om de banken in te korten. Volgens kapelbeheerder Jacques Delemarre is de vraag nu al groter dan het aanbod. Woensdagavond werd in Sint Jan door Delemarre uitleg gegeven over de plannen. Ruim dertig mensen waren nieuwsgierig. Onder hen verschillende Kruisheren. Die zijn blij dat in de 'nieuwe' kapel straks hun gemeenschap en hun liturgische beleving in ere wordt gehouden. Behalve de gewone kerkdiensten worden er ook andere bijeenkomsten gehouden zoals uitvaarten, bruiloften, concerten en lezingen. Stichting ZorgGoed Brabant (waaronder Brabant Zorg valt) is eigenaar van de kapel. De stichting Kruisherenkapel voert het beheer uit. De bedoeling is dat de kapel in het najaar weer bezocht kan worden.

• Bron: www.uden.kliknieuws.nl

HISTORIE KOMT TOT LEVEN

De heemkundekringen in de gemeente Loon op Zand werken aan een ambitieus project van oude foto's, wapens tot dorpspomp toe. De heemkundekringen De Ketsheuvel, Loon Op't Sandt willen het verleden een plek geven in het straatbeeld. De eerste stappen zijn al gezet. Het verleden geeft kleur maar in Loon op Zand zijn die kleuren vervaagd en is de historie teveel naar de achtergrond gedrongen. Daar gaat verandering in komen want de heemkundekringen gaan de couleur locale weer in de dorpskernen terugbrengen. Ze zijn daar toe uitgenodigd door de sector Toerisme en Recreatie van de gemeente, die voornamelijk 20.000 per jaar beschikbaar stelt. Ook de Provincie zal incidenteel per project worden benaderd voor een bijdrage. Couleur locale hebben Kaatsheuvel, Loon op Zand en De Moer genoeg. "Wat dat betreft ligt er een grote uitdaging voor ons", zegt Kees Grootzwagers (voorzitter van De Ketsheuvel). "Maar beide heemkundekringen zijn erg enthousiast. Er zijn veel vrijwilligers die het aan willen pakken. De eerste stappen zijn al gezet. In een winkel, een eetgelegenheid en in het winkelcentrum in Kaatsheuvel zijn uitvergroete foto's opgehangen. De kosten zijn laag maar het effect is groot. Iedereen is er over te spreken, het verleden leeft enorm. We merken dat het ook aanstekelijk werkt. Andere ondernemers zien dat het een meerwaarde heeft voor hun bedrijf". De gemeente heeft nog meer juweeltjes die in de schijnwerpers mogen staan. Verder wordt er een replica van de oude dorpspomp geplaatst en krijgt het oude postkantoor weer zijn wapen terug. Daar had men de mallen nog van, en die is dus nagemaakt. De heemkundekringen zijn al bezig met het maken van ANWB-Informatiebordjes, voor de gemeentelijke- en rijksmonumenten. Daarvoor heeft de ANWB een subsidiepotje. Daar komt dit jaar nog een QR-code bij. Als je met je mobieltje een foto maakt, vind je op Internet meer informatie over het pand. De objecten worden ook meegenomen in de fiets- of wandeltocht. Tenslotte gaat

de heemkundekring praten met de eigenaren van schreeuwende reclames. Die maken soms prachtige panden heel lelijk. Maar in overleg kan er een beeldbepalend gebouw ontstaan.

• *Bron: BD, 31-01-2012, Kees Klijn*

EIKENHOUT VOOR VLAAMSE SCHUUR

Vrijwilligers van de heemkundekring De Heerlyckheit Dongen zijn heel hard aan het werk in het Kaatsheuvelse natuurgebied Het Loonse Land. De groep velst eikenbomen in de bossen achter de Efteling. Die klus is wel wat zweetdruppels waard. De heemkundekring kan het eikenhout namelijk goed gebruiken voor de herbouw van de Vlaamse schuur in Dongen.

Vlaamse schuur bij Duijpoetoren, Casteren

Het project van Heerlyckheit Dongen blijkt een omvangrijke klus. De heemkundekring heeft zich eerder met succes verzet tegen de sloop van de eeuwenoude Vlaamse schuur aan de Eindsestraat in Dongen. Zo'n jaar geleden haalden vrijwilligers de schuur voorzichtig uit elkaar. Daarna zijn de onderdelen opgeslagen in afwachting van de wederopbouw. Zodra besluit valt over de toekomstige locatie gaan de vrijwilligers weer aan de slag. Het is goed dat we de Vlaamse schuur kunnen herbouwen met materiaal uit deze streek. Het eikenhout achter de Efteling is daar zeer geschikt voor. De eiken zijn wat krom gegroeid en daarom vergelijkbaar met de eikenbomen waarmee de Vlaamse schuur 400 jaar eerder is gebouwd. De Efteling wil ter plaatse het oude landschap herstellen. Daar hoort het afzagen van bomen ruim boven de grond bij. De bedoeling is dat die daarna weer uitlopen.

• *Bron: BD, 13-03-2012, Michel Koster*

VERBAAL SLACHTEN IN VOLLE ZALEN

De dialectvoordrachten van de 66-jarige Rien Vermaire uit Hilvarenbeek zijn historisch cabaret te noemen. Over de vrijbank en de slechte dagen van de vrouw. Er was eens een keurmeester die met twee legen flessen langs de boeren ging om zijn toestemming voor de huisslacting te geven. Eén fles was voor de jonge jenever en één voor de oude jenever, maar de meeste keurmeesters sloegen ook borreltjes ter plaatse achterover. Het publiek smult van de anekdotes over de huisslacting, de bloedworst, de koaikes, balkenbrij, spek, ham, pootjes, zult, d'n blaas, de rommelpot, de pezerik, de kerbenaai veur dun pastoor. Het is voor veel mensen een feest van herkenning en nostalgie. Onzzannie kreeg met d'r verjaardag een po want ze durfde 's nachts

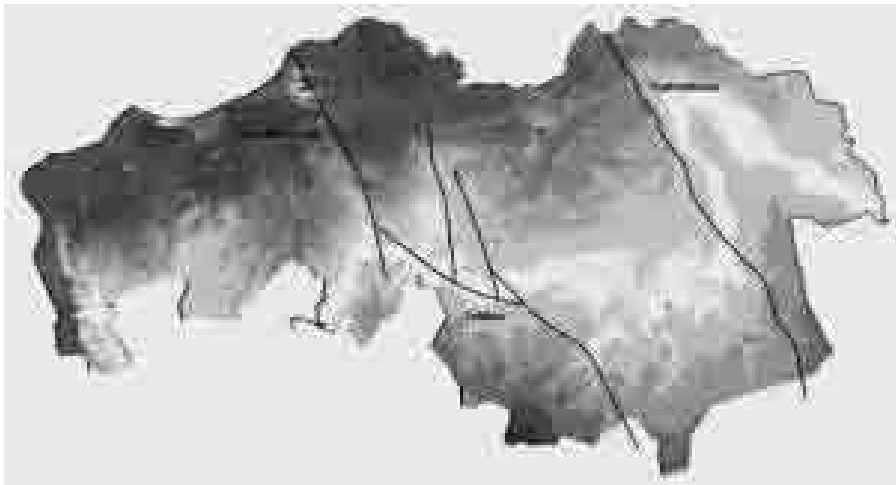
niet naar de plonsplee uit angst voor het vèrken. Het is al 17 jaar of meer geleden dat de laatste slachtingen zijn gehouden en ook de vrijbank is niet meer bekend. Dat was de voorloper van de voedselbank waar men twee keer in de week aan het slachthuis goedkoop vlees af kon halen.

• *Bron: BD, 16-03-2012, Tom Tacken*

BIERPOMPFEEST IN ESCH

De bierpomp, het beeldbepalend element van Esch, is even weg voor een opknopbeurt. Straks zal er bier of koel drinkwater uit de pomp stromen. De pomp was door een aanrijding beschadigd geweest. En ook het inwendige is aan vernieuwing toe. Het is de bedoeling dat er straks ook drinkwater getapt kan worden. Alleen op Hemelvaartsdag tijdens het jaarlijkse Bierpompfeest, worden de biervaten aangesloten en stroomt er bier uit de pomp. Ook het Bacchusbeeldje, dat als ornament op het deksel staat, krijgt een stoombad. De kosten voor de restauratie waren door een projectontwikkeling op 30.000 euro geschat. Met vrijwilligers en door binnen Esch te winkelen, zijn de kosten maar 3.500 euro. De replica in brons van het Bacchusbeeldje op de dorpspomp, verwijst naar de vondst in 1960 in Esch van een echt barnstenen Bacchusbeeldje. Dat werd gevonden in een van de zeven graven nabij twee Romeinse villa's, die rond 100 na Chr. aan de Essche Stroom moeten hebben gelegen. Het 10 centimeter hoge beeldje baarde destijds wereldwijd veel opzien. Het is het grootste barnstenen beeldje uit de Romeinse eeuwen. De gestolde hars waaruit het beeldje is gehouwen komt vermoedelijk uit Estland. Het origineel staat in het Noordbrabants Museum in Den Bosch en een mooie replica in het Boxtelse Oertijdmuseum.

• *Bron: BD, 20-03-2012, Michelle Bosmans*

hoogtekaart Noord-Brabant

ERFGOEDPLAN IN LAARBEEK

Wandel- en fietsroutes door het historisch landschap en het kappen van dennenbos zijn twee van de plannen om Laarbeeks Erfgoed onder de aandacht te brengen. Landschap, cultuur en historie wil de gemeente inzetten om Laarbeek en de Peel te promoten. Dat erfgoedplan is opgesteld in samenwerking met de heemkundeverenigingen, het IVN en het Waterschap. Ook de burgers van Laarbeek hadden inspraak. Het plan kost 104.000 euro waarvan ruim een kwart door de provincie wordt betaald. Laarbeek zoekt nog wel me omringende gemeenten voor de financiering van toeristische projecten die de Peel moeten promoten. Wezenlijk onderdeel van het Erfgoedplan is de waardenkaart. Inmiddels is Ria Berkvens van het SRE samen met haar collega's er in geslaagd om al een stevig concept neer te zetten. Dit concept is onlangs met haar besproken waarbij van de kant van de heemkundekring diverse aanvullingen en correcties werden ingebracht. Van de heemkundekring wordt immers verwacht dat men actief meedenkt over de inhoud en waar mogelijk hun historische kennis inbrengt. Zoals het er nu naar uitziet, wordt het niet alleen een formeel stuk voor bestuurders en ambtenaren, maar ook een prachtig naslagwerk voor heemkenners net als wij. Op de waardenkaart staan niet alleen de archeologische- en cultuurhistorische objecten beschreven, maar ook immateriële zaken als legenden en bedevaarten uit de streek. Het is de bedoeling dat de kaart digitaal te bekijken is op de interactieve site ErfgoedGeoWiki. De inwoners, heemkundekringen en andere deskundigen kunnen daar verdere informatie aan toevoegen. Een van de heemkundekringen is De Lange Vonder in Beek en Donk. Die wil cultuurhistorische routes uitzetten om wandelaars en fietsers informatie te geven over de streek en haar verleden. Zonodig wordt het landschap in oude staat hersteld. Dat kan een reconstructie zijn van oude waterwegen als de Aa of de Rips, of van een 19de eeuwse preeksteeg. Ook wil de heemkundekring oude verdwenen namen van boerderijen en bruggen achterhalen en op bordjes weer zichtbaar maken. Het Mariahoutse Bos moet in het Erfgoedplan na een opknopbeurt zijn cultuurhistorisch uiterlijk weer terugkrijgen. Onder andere door twee hectaren om te vormen tot een heide-venlandschap. De uitvoering van de plannen hangt af van een aantal vrijwilligers en van de subsidie van de Provincie.

• *Bron: ED, 19-01-2012, Mieke Bon en Het Hagelkruis, 2012 nr.1, Henk van Beek*

COBA PULSKENS WAS SUPER STOER

De 21 leerlingen uit groep 7 van basisschool De Zuidwester zijn muisstil. De 1 minuut stilte ter nagedachtenis aan verzetsheldin Cobra Pulskens, blijkt geen enkel probleem te zijn. "Voor ons bent u een held", sluit de 11-jarige Maryem Bahous even later haar korte praatje af bij het eerste monument voor tante Cobra Pulskens. "Ik ben trots dat ze zo dapper was". Bij Pulskens' woonhuis, op de hoek van de Diepenstraat en de Jan Steenstraat, werd voor

het eerst in jaren een korte herdenking gehouden. Het was exact 65 jaar geleden dat het monumentje in aanwezigheid van honderden mensen werd onthuld. Nu waren er maar veertig mensen die de plechtigheid bijwoonden. De voorzitter van het Oranjecomité vertelde aan de kinderen dat Pulskens in plaats van een laken, een Nederlandse vlag over de drie piloten had gelegd, die op 9 juli 1944 door de Duitsers in haar huis waren doodgeschoten. "Die vlag was toen verboden. Je moest wel erg stoer zijn om dat te durven waar de Duitsers bijstonden. Coba Pulskens was superstoer". Frank Jaarsveld legde vier rozen neer: een witte voor de in 1945 vergaste Coba en drie rode voor de piloten.

• Bron: BD, maart 2012, *Toine van Berkel*

HONDENBESCHERMING 100 JAAR

Honderd jaar geleden werd de Hondenbescherming opgericht als anti-trekhondenbond. Dat protest tegen gebruik van trekhonden in Nederland heeft uiteindelijk succes gehad. Er is veel veranderd maar zorg voor hondenwelzijn is nog steeds nodig. Een eeuw geleden was de hond het trekdier voor de arme koopman. De vaak ondervoede beesten sleepten de wagens vol fruitkratten en koffers door de straten naar de markt. Een klein groepje mensen richtte in 1912 de ANTI TREKHONDEN BOND op, de voorloper van de Hondenbescherming. "Ze kochten honden bij hun baas weg om ze zo uit hun lijden te verlossen" zegt de huidige directeur. "deze kooplui waren zeker niet allemaal kwaadwillend, vaak hadden ze geen geld of wisten ze gewoon niet beter". De komst van de bakfiets in de jaren '30 was een zegen voor de trekhond. Kooplui konden hun goederen veel makkelijker zelf vervoeren, zodat de hond niet langer het zware werk moest doen. De dierenbeschermers kochten vaak een nieuw transportmiddel voor de arme koopman.

32

Het aantal trekhonden daalde flink maar eind jaren '30 waren er nog steeds 10.000 actief. Bij het 50-jarig bestaan van de hondenbond werden trekhonden bij de wet verboden. Daarmee was de kous nog niet af. Inspecteurs van de bond constateerden namelijk vele misstanden bij de mensen thuis. Waakhonden die verpieterden met een te zware ketting om hun nek, waar ze hun hele leven aan vast zaten en soms geen water in de buurt. Pas in 1979 werd geconstateerd dat de leefomstandigheden van de waakhond flink verbeterd waren. Sinds 2006 heeft de organisatie een eigen hondenbejaardentehuis, waar honden vanaf 10 jaar of ouder terecht kunnen als hun baasje overlijdt. "We dachten dat we minder te doen zouden hebben met de komst van de Dierenpolitie, maar we werken daar nog niets van". Als we misstanden zien geven we niet meteen een boete, maar nemen we de tijd voor een gesprek om uit te leggen waarom iets fout is". Onwetendheid is nog steeds de grote oorzaak voor de slechte gezondheid van dieren.

• Bron: BD, 6-02-2012, *Jan ter Harmsel*

SPOT NIET MET DE LIEFDE

Dat is nou eens een bijzonder jubileum. Jan Naaijkens (93) emimence grise van Hilvarenbeek is 75 jaar verbonden aan de toneelvereniging Maet Hout Staet. Het is een van de vele feesten, jubilea, en onderscheidingen die de Hilvarenbeekse schrijver en toneelspeler. Maar de 93-jarige heeft dat ook verdient. En hij blijft voortdurend actief. Toen hij zelf in 1946 de toneelstukken in Hilvarenbeek regisseerde, mocht er nog geen gemengd toneel opgevoerd worden. Hij heeft toen maar een kerstspel geschreven om de pastoor tot ont-heffing te dwingen. Een 'echt' meisje mocht Maria spelen, want een jongen in travestie was toch nog een stapje erger. Zes van zijn toneelstukken kwamen in beroepsuitvoeringen op t.v. of radio. Zo werd het jubileumstuk "Spot niet met de liefde" werd in 1957 gelijktijdig uitgezonden door de KRO en de Vlaamse televisie. Leden van Maet Hout Staet traden in deze registraties op als figuranten. De groep won verder diverse toneelconcoursen. Bijvoorbeeld in 1950 met "Zout der Aarde" van Jan Naaijkens. Dat werd bekroond door het Centraal Missie Commissariaat. De 1ste prijs was duizend gulden maar die werd niet toegekend. "We kregen de 2de prijs dat was 500 gulden. Dat was nog veel voor die tijd. Maar daarmee waren mijn opvoeringsrechten wel meteen afgekocht. Ja, die paters waren slim".

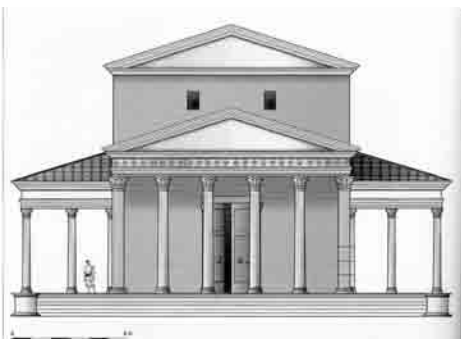
Naaijkens speelde zelf de hoofdrol in dit drama waarin zijn personage stierf. "Mijn moeder, die nog nooit toneel had gezien, zat in de zaal en riep 'Och, onze Jan gao doôd'". In maart 2012 is het spel "Spot niet met de liefde" enkele malen opnieuw opgevoerd ter ere van dit jubileum. Bovendien benoemde de gemeente hem (nu pas?) tot ereburger van Hilvarenbeek.

• Bron: BD, 6-03-2012, Ko de Laat

33

HERBOUW TEMPEL VAN EMPEL?

De Stichting Tempel van Empel wil stapsgewijs meer aandacht voor de Romeinse historie in Empel. Het gaat dan om educatie en wandelroutes maar uiteindelijk is de herbouw van de verloren tempel een grote wens. Een klein groepje enthousiaste mensen uit Empel wil graag inheems- Romeinse tempel van Empel weer zichtbaar maken in het landschap. De allergrootste wens is een Kopie van die tempel terug te bouwen. Al beseft men goed dat men even moet wachten tot de crisistijd voorbij is. Er is een stichting in het leven geroepen die het voortouw neemt om met kleine stappen meer aandacht te vragen voor de rijke Bataafse historie in Empel. De eerste stap is het bouwen van drie tempelkijkers in het landschap. Dat

zijn informatiepanelen waarop de historie van de tempel wordt beschreven. In die panelen zit een soort kijkgat waarachter de tempel in tekening is afgebeeld. Door kijken geeft een leuk effect alsof je de tempel in het landschap ziet staan. De stichting is op zoek naar 20.000 euro aan sponsoring om dit idee te realiseren. Met kleurplaten en een leskist leent de Tempel van Empel uit de 1ste eeuw n. Chr. zich ook goed voor educatie. Op de middenlange termijn denkt men aan een vlonderpad in het agrarisch landschap naar de plek van de tempel, als onderdeel van een leuke wandelroute.

Bij de opgravingen van 1989-1991 kwamen stukje voor stukje de bodemschatten in Empel naar boven. De tempel van vóór het jaar 1969 was een offerplaats van de geromaniseerde Bataven en is gebouwd op de plek waar de Eburonen al een cultusplaats hadden. De vondsten zijn veilig gesteld en normaal te zien in het Noord-Brabants Museum. Nu zijn ze tijdelijk te bewonderen in het Oertijdmuseum De Groene Poort in Boxtel.

• *Bron: BD- editie ME, 22-03-2012, Domien van der Meijden*

FILMS UIT DE OUDE DOOS

De filmwerkgroep van heemkudering De Vonder is in de oude doos gedoken die rijkelijk gevuld is met filmpjes over Asten. In januari zijn die vertoont in het patersklooster in Asten onder het motto "800-jaar Asten, 80 jaar Film". Veel materiaal was er nooit vertoont. De werkgroep heeft kort geleden nog unieke filmpjes van Asten rond 1940 weten te krijgen. Naast beelden van bedrijven, melkfabriek en molen gaat het om opnamen van de laatste raadsvergadering in het oude gemeentehuis. Daarna is het 19de eeuwse raadhuis met de kiosk op de markt gesloopt. En ook dat was te zien.

• *Bron: ED, 3-01-2012*

wind- en watermolen

JEUGD DUKT IN EIGEN HISTORIE

Geschiedenis saai? De leerlingen van de basisschool van de Kastanjelaar in Millheeze vinden van niet. Ze tonen zich erg betrokken bij de tentoonstelling in hun school over de diverse archeologische vondsten die in 2005 zijn opgegraven in Millheeze. Hetzelfde geldt voor de vuurstenen uit de Steentijd die in 1968 aan de Stippelberg in Millheeze zijn gevonden. Deze opgraving

is Europees in kaart gebracht. Alle vondsten liggen in glazen vitrines met de omschrijvingen erbij vermeld. “De leerlingen zijn erg geïnteresseerd in de achtergrond van deze vondsten, vooral omdat ze die nu zelf kunnen zien” verteld meester Jan Hoefnagels. Hij is nauw betrokken bij deze tentoonstelling. “Ik ben de klassen afgegaan met de vuurstenen bij die Bernard Ploegmakers uit De Rips heeft gevonden. De leerlingen zaten doodstil te luisteren toen ik over de achtergrond van deze bijl vertelde”. Groep 6 is op dit moment bezig met het project ‘De historie van Millheeze’. “Dat is erg leuk” verteld Milou Eikelenboom. “Via de lesbrieven moeten we uitzoeken wat er bij die tijd hoort”. Maar Peeters vind het allemaal spannend wat ze vroeger van de stenen konden maken. “Ze maakten van de stenen bijlen, waarmee ze de dieren doodmaakten”. “Vroeger maakten ze uit steen een vuurpijl”. De tentoonstelling heeft twee maanden in het gemeenschapshuis gedraaid en draait de komende twee maanden in het gemeentehuis.

• *Bron: EH, 12-01-2012, Jeanne van Ansem*

WEINIG HERÖDIEK BIJ ONDERDUIK

“Zij woonden een jaar lang in een bos” is de titel van een oorlogsboek, geschreven door Gerard Geboers (57), oud-huisarts in Asten. Het onderwerp is het onderduikerskamp Hoogenbergen/Dennenlust. Voorjaar 1943. de gedwongen tewerkstelling in Duitsland wordt steeds straffer. In Den Haag besluiten de oud-militairen Koos Stolk en Wim Gebhard met een groep goedgekeurde mannen, georganiseerd onder te duiken. Ze komen terecht bij fietsenmaker Harrie Peeters in Asten en diens broer Johan, bakker in Heusden. Zij richtten het onderduikerskamp in, in een dicht bosgebiedje aan de Gezandebaan, toen nog een zandweggetje. Vooral de praktisch ingestelde Gebhard is enthousiast. Met hulp van de nabij wonende boer Willem van Meel en zijn gezin biedt kamp Hoogenbergen in het diepste geheim een geïmproviseerd onderdak aan twaalf jonge mannen. Als het kamp bekend raakt moet er een nieuw kamp worden ingericht. Weer met stille helpers. Uiteindelijk 30 man doodden de thuis met foerageren, sportwedstrijden en het maken van kampkrantjes. In 1944 gaan de onderduikers het actieve verzet in. Ze plegen voedselovervallen bij NSB-ers en bieden onderdak aan verongelukte piloten. Het onderduikersboek is erg ontvankelijk en misschien wel ontluisterend te noemen. Er is veel ruzie over de acties en over de veiligheid. Allerlei gretige piloten willen graag schietend de Duitsers overvallen.

IS DE BRABANDER EEN BOURGONDIËR?

Bestaat “De Brabander”? Ja en neen. Identiteit is namelijk een ui en heeft geen kern. Een Brabander wordt graag gezien als een Bourgondiër, alsof ze in Groningen of Enschede de hele dag met een stramme kop rondlopen en geen proeverijtjes kunnen organiseren. Natuurlijk is een Brabander geen Noord-Hollander. Maar wat het verschil precies is, is moeilijk aan te geven,

anders dan met clichès, vooroordelen, stereotypes, papegaaiengekwek en regelrechte lulkoek. Professor Arnoud-Jan Bijsterveld en andere kenners van historie en regionalisme branden hun vingers niet aan populair gezever over de gezellige Brabander. Bijsterveld “Identiteit is een ui, heeft geen kern. Je kunt identiteit niet op een kaart zetten en er een lijntje omtrekken”. Doctor Cees Slegers “Ik kan weinig met identiteit. Ik kom uit Cromvoirt en wij vonden mensen uit Helvoirt al raar praten; dat was een heel ander slag mensen”. Op de studiedag ‘De Brabander in de film’ legde Bijsterveld uit hoe het allemaal zo gekomen is: bij de opkomst van de Nazi staten groeide de behoefte aan identificatie. Mensen wilden ergens bijhoren, een eigen eigenheid hebben. Dat begon dan met een soms verzonnen culturele en nationale en ook een regionale identiteit. He regio gevoel is de laatste twintig jaar overal in Europa omgezet in een daadwerkelijk streven naar onafhankelijkheid. Deels als protest tegen alle grotere verbanden die zijn ontstaan. Voorbeeld: de vroeger stadsstaat Venetië wil weer autonoom worden. Brabanders hebben de eigen identiteit ook altijd uitgedragen, zelfs verheerlijkt, het meest dringend in de jaren ‘30 met *Brabantia Nostra*. Toen werd beweerd dat Brabant en het katholiek geloof samenvielen: een Brabander was katholiek en andersom, en anders hoorde je er niet bij. Dat alles werd door Bijsterveld vakkundig uitgelegd, maar de vraag is hoe zat het met de Brabantse en de lokale identiteit in de middeleeuwen. En hoe zit het met het hedendaagse chauvinisme? Bijna nergens in Nederland voelt de inwoner zich zo verbonden met zijn plek als in Brabant. “Niemand voelt zich Gelderlander”. Het is overigens wel legitiem om naar je identiteit te zoeken, maar het zoeken ernaar is belangrijker dan wat je vindt.

• *Bron: BD, 6-03-2012, Henri van der Steen*

ZES DAGEN PER WEEK JANSSEN-DAG

De kunstschilder Pierre Janssen, geboren in 1865, heeft vanaf 1899 in Boxtel gewerkt (+1952). Hij begon in het atelier van ‘Peinture Bogaerts’, waar hij portretten van foto’s schilderde. Later kreeg hij een eigen atelier. Heemkundekring Boxtel wil in 2013 een overzichtstentoonstelling van Janssen open en een boek met alle werken presenteren. Tot nu toe zijn er van Pierre ruim 400 schilderijen gevonden. Hun hele ziel en zaligheid gooien ze er in. Christ van Eekelen, Rini van Oirschot en Joop Schuller vormen samen de werkgroep ‘Pierre Janssen’ van de heemkundekring Boxtel. Sinds eind 2009 zijn ze op zoek naar schilderijen van de Boxtelse schilder voor de tentoonstelling en het boek. Al ruim twee jaar reizen van Eekelen en Oirschot een keer per week het land door en zoeken ze op zolders in Amsterdam en Westerbork en bewonderen ze schilderwerken boven de schouwen van Leusden tot Roosendaal. De ambitie om 50 schilderijen te vinden bleek te bescheiden. In mei 2010 werd het 100ste schilderij gevonden bij de kleindochter van Janssen, in Nijmegen. Het 200ste exemplaar vonden ze bij een andere kleindochter in

Purmerend. Alle schilderijen worden gefotografeerd en de foto's bewerkt. Soms hangt een schilderij pontificaal in de huiskamer, een andere keer staat het onder de schimmel op zolder. De eigenaren van de schilderijen zijn stuk voor stuk enthousiast. En ook de onderzoekers raken niet uitgepraat. Drijvende kracht is Van Eekelen. De voormalig rechercheur van de marechaussee heeft een nieuwe speurklus gevonden. "Ik ben gewend me vast te bijten en niet meer los te laten". Het kost me meer dan 40 uur per week". Het is 6 dagen per week Janssen-dag bevestigd zijn vrouw. Volgens de heren behouden ze zo een mooi historisch beeld van Boxtel en van markante Boxtelaren.

- Bron: BD, 6-03-2012

STRAATNAAM VOOR GESNEUVELD INDIEGANGER UIT DRUNEN

Na meer dan zestig jaar komt er herkenning voor Tinie de Munnik. Deze jonge soldaat uit Drunen sneuvelde op 19 juni 1947 tijdens zijn uitzending naar Indonesië. Na aandringen van zijn familie heeft de gemeente Drunen nu een straat naar hem genoemd.

In het bijzijn van hen en wethouder Wim van Engeland is er onlangs een staatnaambord onthuld. Pas 22 jaar was Tinie de Munnik toen hij naar Indië werd gestuurd. Tinie overleefde de strijd niet. Hij kwam om onder omstandigheden die nog steeds niet opgehelderd zijn.

De officiële lezing was dat hij overleden zou zijn tijdens het zwemmen. Tinie zou in een draaikolk terecht zijn gekomen. Een kameraad van destijds vertelde een ander verhaal. Tinie zou zijn neergeschoten, in een put gedumpt en daar zijn opgehangen. Hij zou dus wel degelijk bij een politionele actie zijn omgekomen en op een gruwelijke manier om het leven zijn gekomen. De familie heeft de hoop opgegeven dat het complete verhaal ooit nog boven tafel komt. Wel hebben ze jaren gestreden voor erkenning en waardering. Want op een kleine financiële bijdrage na (gesproken wordt van elf gulden) heeft de Nederlandse overheid nooit iets gedaan voor de familie. Zo was het voor de ouders van Tinie nooit mogelijk ook zijn graf in Indonesië te bezoeken. Schoonzus Truus de Munnik heeft zich de afgelopen jaren ingezet voor het toekennen van de straatnaam. Een aanleiding was het feit dat voor een andere omgekomen Indiëganger uit Drunen wel een straatnaambord werd geplaatst. Weliswaar niet door de gemeente, maar door de familie. Resultaat van de actie van Truus is dat de gemeente de Havostraat omdoopt tot Tinie de Munnikstraat. Het nieuwe straatnaambord is onthuld door Nel de Munnik, de verloofde van Tinie van destijds, samen met wethouder Wim van Engeland, en wel op 27 januari omdat dat de verjaardag is van Nel de Munnik. Zij wordt dan 87 jaar.

- Bron: OB, 22-01-2012, Bart Oosterveld

OUDSTE KAART VAN BRABANT (1557)

In Breda is een landkaart ontdekt uit 1557 waar Brabant op staat. Volgens

kenners is het zelfs de oudst bekende kaart van Zuid-Nederland. Er staan negen Noord-Brabantse plaatsen op vermeld: Bergen op Zoom, Oudenbosch, Breda, Woudrichem, Heusden, Den Bosch, Helmond, Grave en Eindhoven. Bij iedere plaatsnaam is een klein tekeningetje gemaakt van een kerk of kasteel. Bij Den Bosch is ook een stadsmuur getekend. Waarschijnlijk was dat om de belangrijkheid van de stad aan te geven. Verder valt op dat de rivier De Dommel is ingetekend.

De topografische kaart is een houtsnede die gedrukt is in 1557. Hij is verkocht aan de Koninklijke Bibliotheek in Brussel, die hem wil gaan tentoonstellen. De kaart zat in een boek dat niets met de kaart te maken heeft, een kroniek uit 1586. Bredenaar Dieter Duncker van antiquariaat Plantijn kreeg de kroniek in handen. Al bladerend zag dat hij er iets verstopt zat achter een van de pagina's. Toen hij het papier tegen het licht hield zag hij een topografische kaart zitten. Een deskundige kon het papier scheiden en de bijzondere kaart uit 1557 kwam aan het licht. De kaart zelf is weer een kopie van een Antwerpse landkaart die zo'n dertig jaar ouder is. Gezaghebbende deskundigen zijn er zeker van dat dit de oudst bekende kaart van de Zuidelijke Nederlanden is, waarvan Brabant toen het centrum was. Ons land behoorde toen tot het Spaanse rijk. Er staan meer plekken op afgebeeld uit het immense rijk, waaronder de Zeeuwse eilanden, de Zuiderzee, steden in Holland, Vlaanderen en ook de Ardennen staan weergegeven als een groep opeengepakte bomen. De kaart loopt van Trier in Duitsland tot Calais in Frankrijk. Opmerkelijk is ook de aanwezigheid van de haringvloot en de 'Spaansche Vlote' op de Noordzee. Er is al geopperd dat de kaart is getekend in een periode dat de Spaanse koning Filips II Vlissingen bezocht.

Er zijn vroeger nog oudere kaarten geweest van Brabant, maar die zijn niet bewaard gebleven. Zo tekende de beroemde kaartenmaker Jacob van Deventer Brabant in 1536. Maar die tekening zou verloren zijn gegaan in de Tweede Wereldoorlog. Er zouden nog wel foto's van zijn, maar de enig bekende originele tekeningen die in Breslau lagen, zijn verwoest door oorlogsgeweld. Van Deventer tekende het oude hertogdom Brabant in de 16e eeuw vaker. Dat gebeurde ook in 1558. Daarop zouden ook nog plaatsen staan als Megen, Geertruidenberg en Zevenbergen, inclusief die hierboven genoemde dorpen en steden. In 1558 maakte hij dus een kaart die net een jaar jonger is dan de 'Bredase' kaart die nu ontdekt is.

• Bron: www.omroepbrabant.nl, 26-01-2011, [Willem Jan Joachems](#)

PRESENTATIE WOORDENBOEK BRABANTS-NEDERLANDS

Provinciebestuurder Brigitte van Haften heeft het eerste exemplaar van het Brabants – Nederlands en Nederlands - Brabants Handwoordenboek ontvangen. Dit gebeurde in het provinciehuis in Den Bosch.

Ze kreeg het boekje uit handen van samensteller Jos Swanenberg uit Berli-

cum. Hij is ook hoogleraar diversiteit in taal en cultuur in Brabant aan de Universiteit van Tilburg.

Het boekje wordt uitgegeven door de Europese Bibliotheek in Someren. Dit bedrijf heeft onlangs al zes handwoordenboekjes over dialecten van streken in Noord-Brabant uitgegeven. Het gaat dan om de regio's Den Bosch en de Meierij, Tilburg en Midden-Brabant, West-Brabant, Eindhoven en de Kempen, het Land van Cuijk en Helmond en de Peel. Het Brabants - Nederlands en Nederlands - Brabants Handwoordenboek behandelt de woordenschat van de dialecten die er in de provincie worden gesproken. Het is een selectie van de ruim 4300 meest interessante, opmerkelijke, herkenbare of grappige woorden.

Het Handwoordenboek heeft niet de bedoeling een volledig naslagwerk te zijn, maar wil zijn lezers graag laten proeven van typisch Brabantse woorden als akkedeere, belaoitoffeld en dwalkschaop tot sliesele, temtaosie en zwetsmien.

• *Bron: www.omroepbrabant.nl, 9-12-2011, Hans Janssen*

AKKEDEEMIE GEEFT LEERGANG TILBURGS DIALECT

Er komt een nieuwe serie lessen van de Leergang Tilburgs Dialect, gegeven door Petra Robben. De voorgaande leergangen in 2010 en 2011 bleken een groot succes wat betreft het aantal deelnemers en het resultaat. Dialect spreken kunnen de meeste mensen nog vrij aardig, maar schrijven is veel moeilijker. En dat is wat ze leren in de taalklas van Petra Robben, die zelf drie keer het Groot Dictee van de Tilburgse Taol won. De moeilijkheid zit in de wetenschappelijke spelling van het dialect, maar dat is te leren. U begrijpt dat er in de cursus veel gelachen en gepraat wordt.

• *Bron: Stadsnieuws, 21-03-2012*

NIEUWE DETAILS ZALTBOMMEL

Onderzoek naar de middeleeuwse grafzerken op de vloer van de Sint-Maartenskerk in Zaltbommel levert nog altijd details op die niet eerder bekend waren.

Dat zegt dr. Sophie Oosterwijk van de Universiteit Utrecht. Zij coördineert het onderdeel grafmonumenten voor het project Medieval Memoria Online, waarbij de middeleeuwse dodengedachtenis wordt vastgelegd in een databank. Die moet op termijn via internet te raadplegen zijn.

Streekarchief Bommelerwaard heeft een belangrijke bron in bezit: het dodenboek van de Sint-Maartenskerk met gegevens vanaf de 14de eeuw. Volgens adjunct-streekarchivaris Sil van Doornmalen worden dit dodenboek, de transcriptie en de Nederlandse vertaling ervan momenteel geïndexeerd, zodat ze in de loop van dit jaar beter toegankelijk zijn voor onderzoek.

• *Bron: BD, 23-03-2012*

De Leij bij Tilburg

Brabants Heem wil de ondersteunende organisatie zijn voor 123 zelfstandige, Brabantse heemkundekringen. De stichting organiseert cursussen en studiedagen, zet netwerken op en geeft adviezen. Dat alles om de deskundigheid van de kringleden te bevorderen op alle terreinen waar dat nodig is. Verder stimuleert Brabants Heem nieuwe initiatieven en onderlinge samenwerking. Brabants Heem: van vrijwilligers voor vrijwilligers.

Parallele artikelen in de website: www.brabantsheem.nl

Uitgave: Brabants Heem

Redactie: Jan Franken, Philo Ijpelaar

Foto's: Redactie, Theo Cuijpers, Jan Broertjes, Nico de Beer.

Ontwerp en Drukwerk:

Alle rechten voorbehouden. Niets in deze uitgave mag worden verveelvoudigd of openbaar gemaakt, in welke vorm ook. Hetzij elektronisch dan wel mechanisch door fotokopieën, scans of opnamen. Tenzij voorafgaande toestemming van de uitgever. De uitgever heeft er naar gestreefd om alle copyrights in deze uitgave te regelen. Wie meent alsnog rechten te kunnen doen gelden wordt verzocht contact op te nemen.